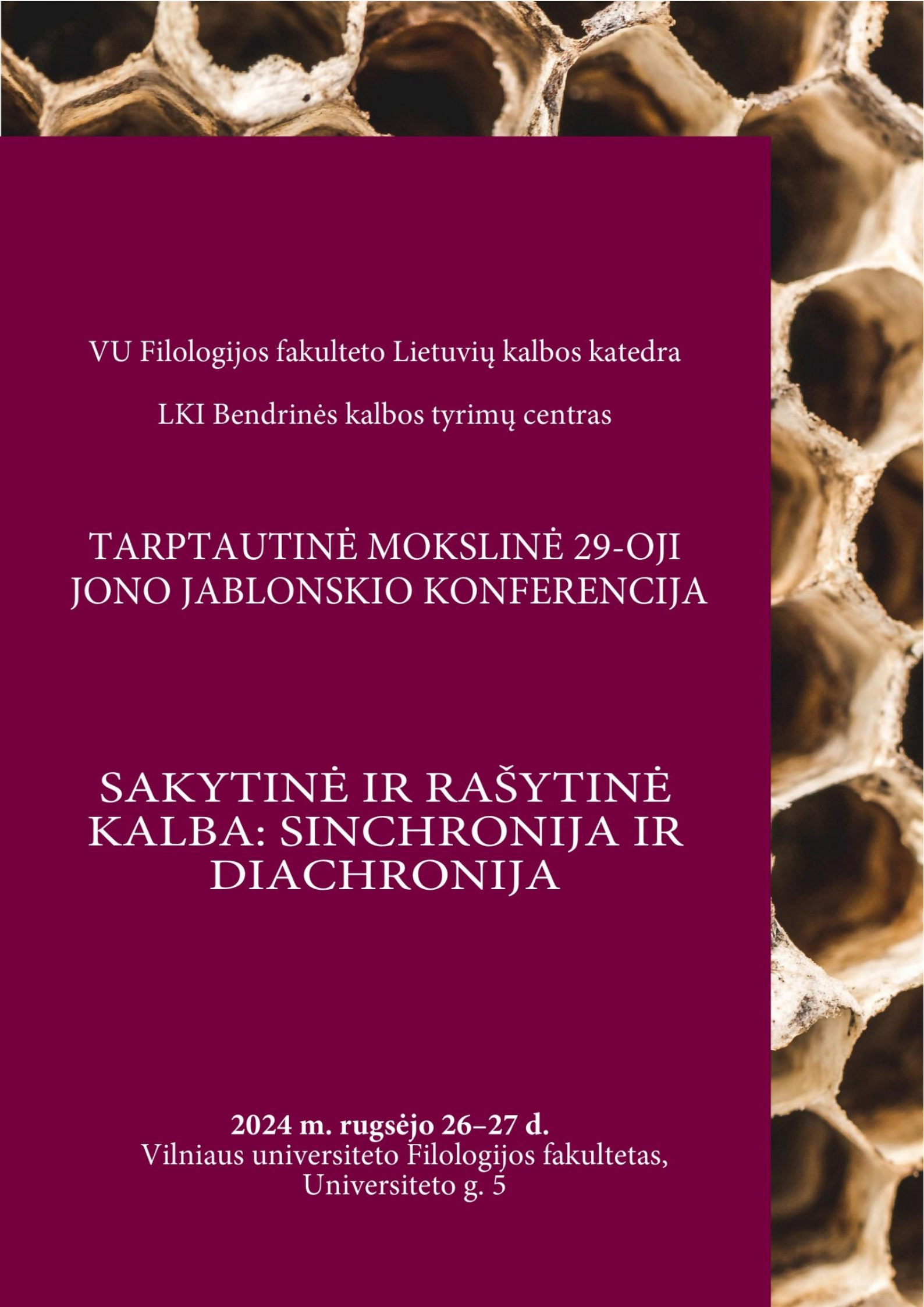

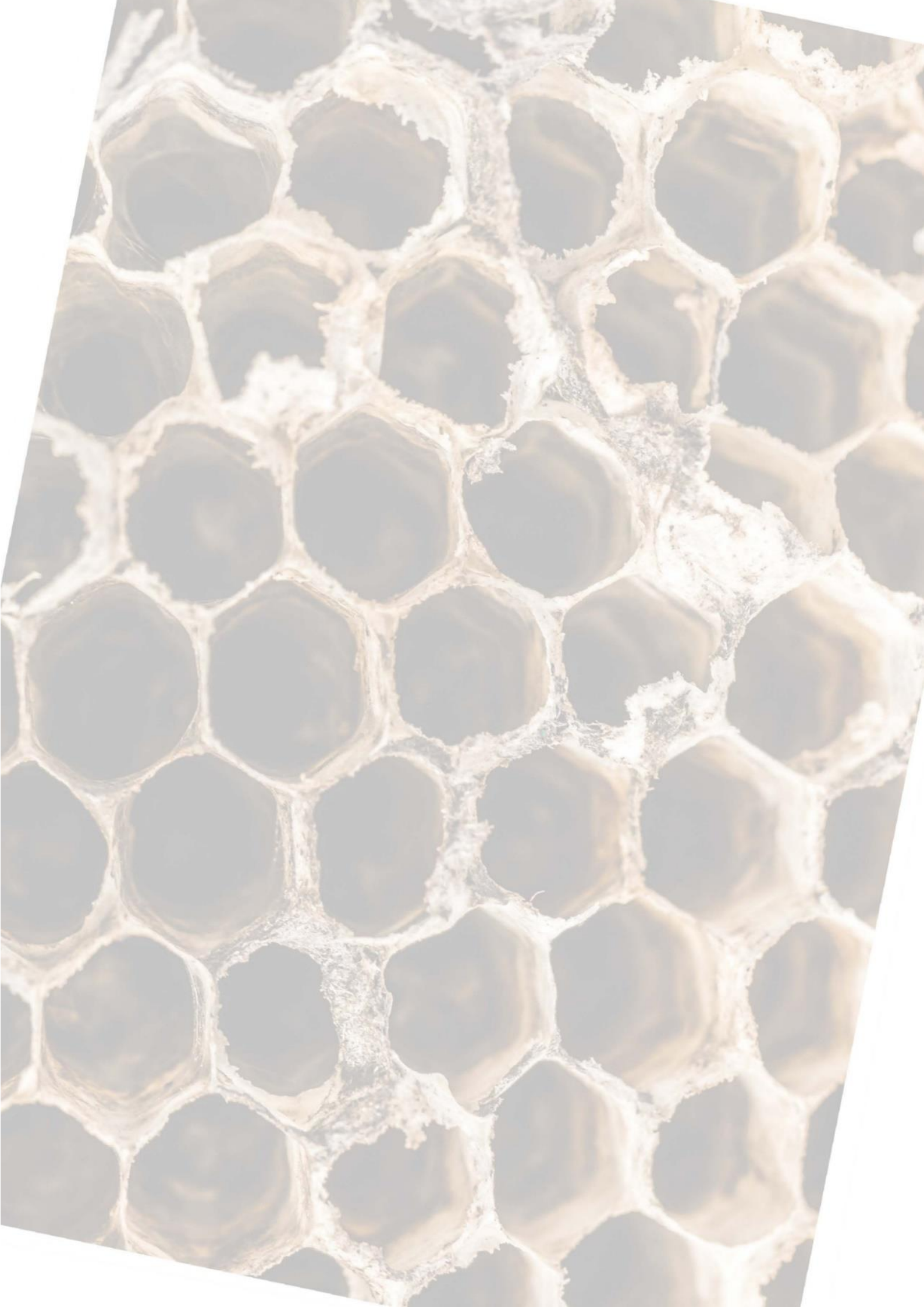
VU Filologijos fakulteto Lietuvių kalbos katedra

LKI Bendrinės kalbos tyrimų centras

TARPTAUTINĖ MOKSLINĖ 29-OJI
JONO JABLONSKIO KONFERENCIJA

SAKYTINĖ IR RAŠY TINĖ
KALBA: SINCHRONIJA IR
DIACHRONIJA

2024 m. rugsėjo 26–27 d.
Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas,
Universiteto g. 5

29-oji tarptautinė mokslinė Jono Jablonskio konferencija

SAKY TINĖ IR RAŠY TINĖ KALBA: SINCHRONIJA IR DIACHRONIJA

2024 m. rugsėjo mėn. 26–27 d.
Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas
Universiteto g. 5, Vilnius

29th Jonas Jablonskis conference

SPOKEN AND WRITTEN LANGUAGE: SYNCHRONY AND DIACHRONY

26–27 September, 2024
Vilnius University, Faculty of Philology
Universiteto st. 5, Vilnius, Lithuania

TEZIŲ KNYGA / BOOK OF ABSTRACTS

Vilnius 2024

Filologijos
fakultetas

FILOLOGIJOS FAKULTETO TAIKOMOSIOS KALBOTYROS INSTITUTO
LIETUVIŲ KALBOS KATEDRA / DEPARTMENT OF LITHUANIAN
LANGUAGE, INSTITUTE OF APPLIED LINGUISTICS, FACULTY OF
PHILOLOGY

BENDRINĖS KALBOS TYRIMŲ CENTRAS / RESEARCH CENTRE OF
STANDARD LANGUAGE

MOKSLINIS KOMITETAS / SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. habil. dr. Jolanta Gelumbeckaitė, Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas (pirmininkė / chairperson, J. W. Goethe University in Frankfurt am Main)

Doc. dr. Diego Ardoino (Bernio universitetas, Vilniaus universitetas / University of Bern, Vilnius University)

Prof. dr. Laimutė Balode (Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas, Helsinkio universitetas / Latvian Language Institute of the University of Latvia, University of Helsinki)

Prof. habil. dr. Pietro Umberto Dini (Pizos universitetas / University of Pisa)

Dr. Piotr Greblunas (Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Varšuvos universitetas / Adam Mickiewicz University in Poznan, University of Warsaw)

Dr. Aurelija Gritėnienė (Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language)

Doc. dr. Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Prof. dr. Vytautas Kardelis (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Prof. dr. Lidija Leikuma (Latvijos universitetas / University of Latvia)

Prof. habil. dr. Norbert Ostrowski (Krokuvos Jogailaičių universitetas / Jagiellonian University in Kraków)

Prof. habil. dr. Christiane Schiller (Berlyno Humboldtų universitetas / Humboldt University of Berlin)

Doc. dr. Antanas Smetona (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Prof. dr. Irena Smetonienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Dr. Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language)

Dr. Aurelija Tamulionienė (Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language)

Prof. habil. dr. Pēteris Vanags (Latvijos universitetas, Stokholmo universitetas / University of Latvia, Stockholm University)

Doc. dr. Vilma Zubaitienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

ORGANIZACINIS KOMITETAS / ORGANIZING COMMITTEE

Doc. dr. Erika Jasionytė-Mikučionienė (pirmininkė, Vilniaus universitetas / chairperson, Vilnius University)

Dr. Agnė Aleksaitė (Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language)

Dr. Anželika Gaidienė (Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language)

Doc. dr. Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Prof. dr. Vytautas Kardelis (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Aistė Markevičienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Doc. dr. Marius Smetona (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Prof. dr. Irena Smetonienė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

Doc. dr. Evaldas Švageris (Vilniaus universitetas / Vilnius University)

KONFERENCIJOS RĖMĖJAI / CONFERENCE SUPPORTERS

Vilnius
University

Filologijos
fakultetas

Turinys / Contents

Sveikinimo žodis / Welcome!	8
Plenariniai pranešėjai / Keynote Speakers	10
Plenariniai pranešimai / Plenary Session	19
Laimutė Balode.....	20
Adriano Cerri.....	21
Pietro U. Dini.....	23
Andra Kalnača.....	24
Jowita Niewulis-Grablunas.....	26
Christa Schneider.....	27
Vaidas Šeferis.....	28
Visi pranešimai / All Sessions	29
Daiva Aliūkaitė, Aida Čižikaitė.....	30
Diego Ardoio.....	31
Ieva Auziņa.....	32
Asta Balčiūnienė.....	33
Loïc Boizou.....	34
Laura Brazaitienė.....	36
Gabrielė Brazaitytė.....	37
Ramunė Čičirkaitė.....	38
Diana Dambrauskienė.....	39
Daiga Deksnė.....	40
Mortimer Drach.....	41
Daniel Ebner.....	42
Piotr Grablunas.....	43
Eglė Gudavičienė.....	44
Inga Hilbig, Smiltė Ivanovaitė.....	45
Inese Indričāne, Solveiga Čeirane.....	46
Dalius Jarmalavičius, Virginija Jūratė Pukevičiūtė.....	47
Kristina Jakaitė-Bulbukienė.....	48
Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė.....	49
Sintija ȶauķīte.....	50
Ksenija Kazarinova.....	52

Gabrielius Edvinas Klimenka	53
Yuliia Labetska	54
Linda Lauze.....	56
Ilja Lemeškin.....	57
Evija Liparte.....	58
Sandra Lukšaitė-Ramonienė	61
Dace Markus	62
Danguolė Mikulėnienė	63
Asta Mitkevičienė	64
Jūratė Pajėdienė	66
Dalia Pakalniškienė	67
Dalia Pakalniškienė, Jūratė Lubienė	68
Jurgis Pakerys, Agnė Navickaitė-Klišauskienė, Virginijus Dadurkevičius	69
Silvija Papaurėlytė-Klovienė.....	71
Erika Rimkutė	73
Vilija Sakalauskienė.....	74
Michal Schwarz.....	76
Marius Smetona	78
Irena Smetonienė	80
Žydrūnas Šidlauskas	81
Evaldas Švageris.....	82
Jolita Urbanavičienė.....	83
Loreta Vilkienė.....	84
Dalyviai / Participants	85

Sveikinimo žodis / Welcome!

Mieli konferencijos dalyviai,

sveikiname Jus Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Taikomosios kalbotyros instituto Lietuvių kalbos katedros ir Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos tyrimų centro organizuojamoje 29-ojoje tarptautinėje mokslinėje Jono Jablonskio konferencijoje „Sakytinė ir rašytinė kalba: sinchronija ir diachronija“.

Jono Jablonskio vardu pavadinta mokslinė konferencija organizuojama nuo 1993 metų. Ilgainiui ji tapo tradicinė ir vyksta kiekvienų metų rudenį. Iki šiol organizuotose konferencijose buvo pristatomi tyrimai, susiję su paties Jono Jablonskio domėjimosi sritimis: fonetika, morfologija, sintakse, leksika, rašyba. Šiais metais jau 29-tą kartą organizuojamoje konferencijoje taip pat stengiamasi išlaikyti Jono Jablonskio tyrimų dvasią: pakviesta susitelkti į sakytinę ir rašytinę kalbą iš sinchroninės ir diachroninės perspektyvos. Jonas Jablonskis akcentavo gyvosios, „žmonių“ kalbos svarbą, ją remdamasis teikė kalbos normas, kūrė naujažodžius. Tikimės, kad konferencijoje pristatomi įvairių kalbos atmainų – ypač sakytinės kalbos – tyrimai prisidės prie kalbotyros mokslo plėtojimo, o konferencijos dalyviai turės galimybę pasidalyti įvairialype moksline ir asmenine patirtimi.

Nuoširdžiai dėkojame konferencijos rėmėjams: Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Vilniaus universiteto Filologijos fakultetui ir jo dekanui prof. dr. Mindaugui Kvietkauskui.

Organizacinis komitetas

Dear Conference Participants,

Welcome to the 29th Jonas Jablonskis Conference, “Spoken and Written Language: Synchrony and Diachrony”, organized by the Department of the Lithuanian Language at the Faculty of Philology, Vilnius University, and the Research Centre of Standard Language at the Institute of the Lithuanian Language.

The first conference dedicated to Jonas Jablonskis was held in 1993. Since then, it has become a cherished tradition, taking place annually each autumn. Over the years, these conferences have featured research that aligns with Jablonskis’ areas of expertise, including phonetics, morphology, syntax, lexicon, and orthography. Now in its 29th year, the conference upholds the spirit of Jablonskis’ scholarship, inviting participants to explore spoken and written language through synchronic and diachronic lenses. Jonas Jablonskis deeply valued the language of ordinary people, using it as the foundation for establishing linguistic norms and coining new words. We hope that the research presented at the conference on different varieties of language this year – particularly spoken language – will contribute to further linguistic discussions. We also hope that this event will provide an enriching platform for the exchange of both scientific insights and personal experiences.

We sincerely thank the sponsors of this conference: the Ministry of Education, Science and Sports, the Faculty of Philology of Vilnius University and its Dean, Prof. Dr. Mindaugas Kvietkauskas.

The Organizing Committee

Plenariniai pranešėjai / Keynote Speakers

PROF. DR. LAIMUTĖ BALODE

Latvijos universiteto Latvių kalbos institūtas, Helsinkio universitetas (Latvija, Suomija) / Latvian Language Institute of the University of Latvia, University of Helsinki (Latvia, Finland)

Latvijos universiteto Latvių kalbos instituto vyriausioji mokslo darbuotoja, buv. Latvijos universiteto Lituanistikos centro direktorė. Helsinkio universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Kalbų katedros profesorė emeritė, Baltistikos studijų buv. vadovė. Pagrindinė mokslinių tyrimų sritis – baltų onomastika, ypač toponimika (hidronimika) ir antroponimika (paskelbusi per 250 straipsnių, monografiją (kartu su Ojāru Bušu) apie Latvijos vietovardžių kilmę /2015/). Viena iš Lietuvių-latvių žodyno (1995) autorių, aktyviai dalyvauja tarptautiniuose projektuose. Latvijos universiteto Latvių kalbos institute dirba prie daugiatominio latvių vietovardžių žodyno.

Leading scientific researcher at the Latvian Language Institute of the University of Latvia former Director of the Center of Lithuanistics at the University of Latvia. Professor emerita of the Language Departments of the Faculty of Humanities of the University of Helsinki, former leader of the Baltic studies. Main scientific research area – Baltic onomastics, especially toponymics (hydronymics) and anthroponymics (published more than 250 articles, a monograph (together with Ojārs Bušs) about the origin of Latvian toponyms / “No Abavas līdz Zilupei”, 2015/). One of the authors of Lithuanian-Latvian Dictionary (1995), actively participates in several international projects. Recently, together with colleagues of the Latvian Languages Institute is working on a multi-volume Dictionary of Latvian place names.

DR. ADRIANO CERRI

Pizos universitetas (Italija) / University of Pisa (Italy)

Adriano Cerri apgynė daktaro disertaciją 2015 m. Pizos universitete, kur studijavo baltų kalbotyrą ir filologiją. Šiuo metu eina mokslo darbuotojo pareigas Pizos universiteto Filologijos, literatūros ir kalbotyros katedroje. Stažavo Vilniaus universitete, dalyvauja nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose, vykdomuose Lietuvių kalbos institute, Klaipėdos universitete, taip pat įvairiose Italijos institucijose. Pagrindinės domėjimosi sritys: skaitvardžių sistemos, morfosintaksinė raida, diachroninė semantika. Yra paskelbęs monografiją apie morfosintaksinę baltų kalbų skaitvardžių raidą „Morfosintassi storica dei numerali baltici“ (Pisa, 2023). Parengė du straipsnių rinkinius: „Intersezioni baltistiche“ (Novi Ligure, 2021; su Diego Ardoino), ir „Declinazioni europee del pensiero linguistico, politico e religioso di Lutero“ (Novi Ligure, 2023; su Patrizio Malloggi). Be to, Adriano Cerri domisi vertimu, jo tyrimais ir yra parengęs pirmąjį Kristijono Donelaičio poemos „Metai“ vertimą į italų kalbą (Le Stagioni, Novi Ligure, 2014).

Adriano Cerri received a PhD in Linguistics at the University of Pisa (2015), where he specialised in Baltic linguistics and philology. He currently holds a position of Research Fellow at the Department of Philology, Literature and Linguistics of the same university. He spent research stays at Vilnius University and he has participated in national and international research projects in cooperation with the Lithuanian Language Institute, University of Klaipėda, and other Italian institutions. His main research interests focus on numeral systems, morphosyntactic change, diachronic semantics. He has published a monograph on the morpho-syntactic development of Baltic numerals: *Morfosintassi storica dei numerali baltici* (Pisa, 2023); and edited two collections of papers: *Intersezioni baltistiche* (Novi Ligure, 2021; with Diego Ardoino), and *Declinazioni europee del pensiero linguistico, politico e religioso di Lutero* (Novi Ligure, 2023; with Patrizio Malloggi). He is also interested in translation studies and has prepared the first Italian edition of the poem *Metai* by Kristijonas Donelaitis (Le Stagioni, Novi Ligure, 2014).

PROF. HABIL. DR. PIETRO UMBERTO DINI

Pizos universitetas (Italija) / University of Pisa (Italy)

Prof. habil. dr. Pietro Umberto Dini – italų kalbininkas, baltistas. Svarbiausios prof. Dinio tyrinėjimų sritys: senieji lietuvių ir kitų baltų kalbų paminklai, lietuvių ir kitų baltų kalbų tyrinėjimo istorija, prūsų kalba, istorinė gramatika, baltų kalbų ir kitų indoeuropiečių kalbų ryšiai, baltų kalbotyros istoriografija.

Parašė monografiją „Martyno Mažvydo Šv. Ambraziejaus giesmė“ (1994), išleido lietuvių raštijos paminklą (H. J. Lysius „Mažasis katekizmas“, 1993), paskelbė baltų kalbų apybraižą (1993). Parengė informacinę knygą „Baltijos žiedas“ (1991) ir baltų mitologijos antologiją (su Nikolajumi Michailovu, 1995). Parengė rinkinį „Studies in Baltic and Indo-European Linguistics. In Honor of William R. Schmalstieg“ (su Philipu Baldi, 2004). Veikalas „Baltų kalbos“ (italų kalba (1997) išverstas į lietuvių, latvių (2000) ir į rusų kalbas (2001). 2014 m. pasirodė gerokai praplėstas leidinys anglų kalba „Foundations of Baltic Languages“ ir 2019 m. lietuvių kalba „Baltų kalbų lyginamoji istorija“.

Minėtini darbai iš baltų kalbų tyrinėjimo istorijos: „Džiakomas Devotas. Baltistiniai raštai“ (su Bonifacu Stundžia, 2004), „Džiulianas Bonfante. Baltistiniai raštai“ (su Stundžia, 2008); taip pat baltų kalbotyros istoriografijos: „Aliletoescvr. Linguistica baltica delle origini. Teorie e contesti linguistici nel Cinquecento“ (2010), „Prelude to Baltic Linguistics: Earliest theories about Baltic languages“ (2014), „Aliletoescvr. Prie baltų kalbotyros ištakų: teorijos ir jų kalbinė aplinka XVI amžiuje“ (2023). Prūsistikos tema paskelbė „Ins unde vdfche gebracht. Sprachgebrauch und Übersetzungsverfahren im altpreußischen

Prof. Dr. habil. Pietro Umberto Dini is a philologist and linguist specialising in Baltic studies. His main research interests include historical linguistics of Lithuanian and other Baltic languages, Prussian language, historical linguistics, interactions among Baltic and other Indo-European languages as well as historiography of Baltic linguistics.

He wrote a monograph *L'Inno di S. Ambrogio di Martynas Mažvydas* (1994), published a monument of written Lithuanian language H. J. Lysius *Mažasis katekizmas* (1993) and published studies of the history of Baltic languages (1993). He compiled *Baltijos žiedas* (1991) and together with Prof. Dr. Nikolaj Mikhailov, an anthology of Baltic mythology (1995). Together with Philip Baldi he prepared a set of *Studies in Baltic and Indo-European Linguistics In Honor of William R. Schmalstieg* (2004). His main work *Baltic Languages* was published in 1997 in Italian, followed by translations into Lithuanian and Latvian (2000), as well as Russian (2001). Dini's latest books *Foundations of Baltic Languages* came out in 2014 and *Baltų kalbų lyginamoji istorija* in 2019.

Professor has published several works in the field of history of Baltic languages: *Džiakomas Devotas. Baltistiniai raštai* (with Bonifacas Stundžia, 2004), *Džiulianas Bonfante. Baltistiniai raštai* (with Stundžia, 2008), as well in the field of historiography of Baltic linguistics: *Aliletoescvr. Linguistica baltica delle origini. Teorie e contesti linguistici nel Cinquecento* (2010), *Prelude to Baltic Linguistics: Earliest theories about Baltic languages* (2014) and *Aliletoescvr. Prie baltų*

Kleinen Kathechismus“ (2014), išleido Williamo Riegelio Schmalstieg'o „Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field from 1975 until 2005“ (2015), „Foundations of Old Prussian. Philology and linguistics“ (2023). Su Michailovu 1995 m. įkūrė ir redaguoja italų baltistikos žurnalą „Res Balticae“ (iki 2016 m. išėjo 13 tomų); nuo 2014 m. Pizoje yra atsakingas už mokslinę seriją „Studia Baltica Pisana“ (iki 2024 m. išėjo 7 tomų).

Prof. Dini yra Latvijos MA (2004), Lietuvos MA (2007) ir Getingeno MA (2010) užsienio narys, Vilniaus universiteto garbės daktaras (2005). Už nuopelnus lituanistikai 2002 m. kalbininkui įteiktas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinas, 2010 m. Baltijos šalių mokslų akademijų medalis, Lietuvos kultūros ministro apdovanojimą „Nešk savo tiesą ir tikėk“ (2012). Apdovanotas 1998 m. Iglėsijos premija (XXXVII Premio Iglėsias Sardinijoje už knygą „Baltų kalbos“), 2002–2003 m. Humboldto Wilhelmo Friedricho Besselio premija (Wilhelm Friedrich Bessel-Forschungspreis), o 2011 m. Janio Endzelyno premija. Už lietuvių poezijos vertimus 2007 ir 2010 m. skirtas „Poezijos pavasario“ prizas, taip pat 2007 m. įteikta Šv. Jeronimo premija už profesionalius ir meniškai išverstus kūrinius, lietuvių literatūros ir kalbos populiarinimą Italijoje, „Gerald Parks“ prizas už vertimą, Club Anthares, Trieste (2012).

kalbotyros ištakų: teorijos ir jų kalbinė aplinka XVI amžiuje (2023); and in the field of Prussian linguistics: *Ins undevdfche gebracht. Sprachgebrauch und Übersetzungsverfahren im altpreußischen Kleinen Kathechismus* (2014). He published W. R. Schmalstieg's *Studies in Old Prussian. A Critical Review of the Relevant Literature in the Field from 1975 until 2005* (2015), *Foundations of Old Prussian. Philology and linguistics* (2023). With Mikhailov, Dini became a founder and editor of the international journal of Baltistics *Res Balticae* (13 volumes were published until 2016); since 2014 he is responsible for the series *Studia Baltica Pisana* (7 volumes published until 2024).

Dini is a member of the Academy of Sciences of Latvia (2004), the Academy of Sciences of Lithuania (2007) and the Academy of Sciences of Göttingen (2010) and doctor h.c. of Vilnius University (2005). In 2002 Dini was awarded the Order of Gediminas, the Lithuanian Presidential Award, in 2010 he was awarded the Medal of the Baltic Academies of Sciences, in 2012 he received the award of the Lithuanian Minister of Culture Carry your truth and believe. He was awarded with Iglėsias prize in 1998 (XXXVII Premio Iglėsias in Sardinia for the book *Baltic languages*), in 2002-2003 he was awarded with Wilhelm Friedrich Bessel prize (Wilhelm Friedrich Bessel Forschungspreis), and in 2011 he received the Jānis Endzelīns' prize. In addition, Dini received the prize of Poezijos pavasaris for translations of Lithuanian poetry and the prize for professionally translated works and popularisation of the Lithuanian language in Italy, Gerald Parks Translation Prize, Club Anthares, Trieste (2012).

PROF. DR. ANDRA KALNAČA

Latvijas universitetas (Latvija) / University of Latvia
(Latvia)

Prof. Andra Kalnača yra Latvijas universiteto, Humanitarinių mokslų fakulteto, Latvių ir baltų studijų katedros profesorė ir vyresnioji mokslo darbuotoja. Mokslinių interesų sritys: morfologija, morfosintaksė ir morfonologija, funkcinė gramatika, modalumas ir evidencialumas. Pagrindiniai mokslo darbai skirti latvių kalbos gramatikai ir gramatikos teorijai. Yra parengusi keletą monografijų ir straipsnių rinkinių: „Morfēmika un morfonolōģija“ (2004), „Morfolōģijas stilistika“ (2011), „A Typological Perspective on Latvian Grammar“ (2014), „Latvian Grammar“ (2021; su Ilze Lokmane) ir „Insights into the Baltic and Finnic Languages. Contacts, Comparisons, and Change“ (2022; red. Helle Metslang, Miina Norvik, Andra Kalnača). Andra Kalnača yra periodinio žurnalo „Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form“ vyriausioji redaktorė.

Andra Kalnača is Tenured Professor and Senior Researcher of Latvian Linguistics at the Department of Latvian and Baltic Studies, Faculty of Humanities, University of Latvia (Rīga). Her research interests relate to morphology, morphosyntax and morphophonology, functional grammar, modality, and evidentiality. Her core work is focused on Latvian grammar and the theory of grammar. She is the author of several monographs and edited volumes, including *Morfēmika un morfonolōģija* (2004), *Morfolōģijas stilistika* (2011), *A Typological Perspective on Latvian Grammar* (2014), *Latvian Grammar* (2021; with Ilze Lokmane) and *Insights into the Baltic and Finnic Languages. Contacts, Comparisons, and Change* (2022; ed. by Helle Metslang, Miina Norvik, Andra Kalnača). Andra Kalnača is editor in chief of the periodical *Valoda: nozīme un forma / Language: Meaning and Form*.

DR. JOWITA NIEWULIS-GRABLUNAS

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas (Lenkija) /
Adam Mickiewicz University in Poznan (Poland)

Jowita Niewulis-Grablūnas yra Poznanės Adomo Mickevičiaus universiteto, Šiuolaikinių kalbų fakulteto, Taikomosios kalbotyros instituto docentė. Jos mokslinių interesų sritis – kalbinė įvairovė, ypač tautinių mažumų gyvenamuose arealuose. Ji tyrinėja Lenkijoje gyvenančių lietuvių, vadinamųjų džūkų, kalbinę įvairovę, taip pat kalbinę jų tapatybę ir savimone, kalbinį Suvalkų regiono kraštovaizdį.

Jowita Niewulis-Grablunas is an assistant professor at the Department of Unique Philologies of the Institute of Applied Linguistics, Faculty of Modern Languages at the University of Adam Mickiewicz in Poznań. Her research interests are related to linguistic diversity, especially diversity among national minorities. She researches the linguistic diversity of Lithuanians living in Poland – the Dzuks, their linguistic prestige and the linguistic landscape of the Suwałki region.

DR. CHRISTA SCHNEIDER

Berno universitetas (Šveicarija) / University of Bern
(Switzerland)

Christa Schneider yra tyrėja ir dėstytoja Berno universitete (Šveicarija). Mokslinių interesų sritys: istorinė sociolingvistika, kalbos istorija ir skaitmeninė humanitarika. Berno universitete studijavo lingvistiką, baigė magistro ir doktorantūros studijas, įgijo daktaro laipsnį. Magistro darbą rašė iš sociolingvistikos srities, o disertacija buvo skirta variantiškumui tarmėse. Tyrimų interesai susiję ne tik su įvairiomis lingvistinėmis problemomis, bet ir su ankstyvąja moderniąja Šveicarijos ir Britanijos bei Škotijos istorija, ypač socioistorine jos analize, taip pat su daugiakalbyste ir kalbos kaita Šveicarijoje, Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje ir Škotijoje. Paskutiniu metu aktyviai dalyvauja tarpdisciplininuose projektuose, taiko mašininio mokymosi ir natūralios kalbos apdorojimo metodus istorinių tekstų analizei. Šiuo metu rengia antrąją knygą, kurioje stengiasi išsamiai ištirti Šveicarijos kalbos istoriją, siedama istorinę sociolingvistiką, kalbos istoriją ir istorinius tyrimus.

Christa Schneider is a researcher and lecturer at the University of Bern (Switzerland), specializing in historical sociolinguistics, language history, and digital humanities. She holds advanced degrees in linguistics from the Universities of Bern, culminating in a Ph.D. in Sociolinguistics, with the dissertation focusing on dialect variation. Research interests span not only across different linguistic foci but also include early modern Swiss and British/Scottish history, particularly sociohistorical analyses, as well as multilingualism and language change in Swiss, Lithuanian, British and Scottish contexts. Lately, she has engaged extensively in interdisciplinary projects, leveraging methods from machine learning and natural language processing to analyse historical texts. She is currently working on the second book, which aims to synthesize historical sociolinguistics, language history, and historical research to explore the language history of Switzerland comprehensively.

DOC. HABIL. DR. VAIDAS ŠEFERIS

Masaryko universitetas (Čekija), Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas (Lietuva) / Masaryk University (Czech Republic), Institute of Lithuanian Literature and Folklore (Lithuania)

Vaidas Šeferis gimė 1974 m. Tauragėje, 1999 m. baigė lietuvių filologijos studijas Vilniaus universitete, 2003 m. apsigynė daktaro disertaciją Vienos universitete Austrijoje. Šiuo metu dirba dviejose vietose: eina docento pareigas Masaryko universitete Brno, kur vadovauja Baltistikos studijų centrui, ir eina tyrėjo pareigas Lietuvių literatūros ir tautosakos institute Vilniuje. Pagrindinė jo mokslinių tyrimų sritis – Kristijono Donelaičio gyvenimas ir kūryba.

Vaidas Šeferis was born in 1974 in Tauragė, he graduated in Lithuanian Philology from Vilnius University in 1999 and defended his doctoral thesis at the University of Vienna in Austria in 2003. He is currently working in two positions: associate professor at Masaryk University in Brno, where he heads the Centre for Baltic Studies, and researcher at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore in Vilnius. His main area of research is the life and works of Kristijonas Donelaitis.

Plenariniai pranešimai / Plenary Session

Laimutė Balode

Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas, Helsinkio universitetas / Latvian Language Institute of the University of Latvia, University of Helsinki

Reflection of Spoken Language in Onomastic Dictionaries

The aim of the report is to summarize the experience of usage of spoken language in Baltic lexicography: the basis of the analysis is colloquial onomastic lexicon included in Latvian and Lithuanian dictionaries. In both languages, many dictionaries have been published, where colloquial elements are fixed. However, the main focus of the paper is on the onomastic dictionaries of place-names and personal names. Generally, onomastic dictionaries include standardized lexemes, but there are several exceptions. For example, dictionaries of anthroponyms – given names (Siliņš 1990; Kuzavinis, Savukynas 1987) give not only the full official form of the name, but also hypocoristics used only in spoken language. A Lithuanian Dictionary of Nicknames (Butkus 1995) could be called an onomastic (anthroponymic) dictionary of colloquial language. From the point of view of the reflection of spoken language, the paper analyzes micro-structure of the Latvian academic place-name dictionary (Lvv I–VII, A–S), as well as the Lithuanian place-name dictionary (LVŽ I–IV, A–J). In addition, other place-name dictionaries are also examined: i.e., a small Latvian etymological dictionary of toponyms "From Abava to Zilupe" gives such forms: "Alūksne (locally pronounced Oluksne)." (Balode, Bušs 2015, 54). The lemma is not colloquial also in Lvv, however, Lvv has additional elements that indicate the pronunciation (ē wide). J. Endzelīns (1922, 4) mentions that it would have been desirable to give all place-names in the form of a local phonetic pronunciation form, however, this principle has not been implemented; the pronunciation is given only for some place-names: see jaūnzemji (pron.: jauzumi). In Plākis collections of Latvian placenames (1936, 1939) which can be considered as dictionary (Briede 2022, 62) such forms of dialectal pronunciation appear more often. V. J. Zep's work "The Placenames of Latgola. A Dictionary of East Latvian Toponyms" (1984) summarizes place-names in the local pronunciation. There are some additional marks about pronunciation also in the Dictionary of Lithuanian Place names: Gabėšai (pron.: Gabiesai) (LVŽ III). The colloquial lexical dictionaries could be called collections of slang or non-official local names, such as there are, for example, published in the Finnish language (Paunonen 2010), although such dictionaries do not yet exist in either the Lithuanian or Latvian languages.

Any additional information – also colloquial forms that supplement the standard onyms – are useful for dictionary users and should be evaluated positively.

References

- Balode, Bušs 2015 – *No Abavas līdz Zilupei. Vietvārdu cilmes īsā vārdnīca*. Sast. L. Balode, O. Bušs. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
- Briede 2022 – Briede, Santa. *Īpašvārdi latviešu un lietuviešu leksikogrāfijā. Promocijas darbs zinātnes doktora grāda iegūšanai*. Rīga.
- Butkus 1995 – *Lietuvių pravardės*. Sud. A. Butkus. Kaunas: Aesti.
- Endzelīns 1922 – *Latvijas vietu vārdi. Vidzemes vārdi*. Sast. J. Endzelīns. Rīga: A. Gulbja apgāds.
- Kuzavinis, Savukynas 1987 – *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Sud. K. Kuzavinis, B. Savukynas. Vilnius.
- Lvv I–VII – *Latvijas vietvārdu vārdnīca*, I–VII, 1959–2017, Rīga.
- LVŽ I–IV – *Lietuvos vietovardžių žodynas*. I–IV, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008–2021.
- Paunonen 2010 – Paunonen, Heikki. *Stadin mestat*, 1–2: Edico Oy.
- Siliņš 1990 – Siliņš, Klāvs. *Latviešu personvārdu vārdnīca*. Rīga: Zinātne.

Adriano Cerri

Pizos universitetas / University of Pisa

Definiteness marking through pseudo-articles in Baltic: How much did the early texts reflect the ‘real’ language?

As is well known, the category of definiteness, which is universal and of semantic-pragmatic nature (cf. Holvoet, Tamulionienė 2006: 11, 20; Plungian 2010: 207), is expressed through different morphological, syntactical, and lexical means across the world’s languages (see Lyons 1999). Languages that have a system of dedicated and obligatory markers of definiteness (i.e. definite and indefinite articles) are referred to as article languages. Their users make immediately clear whether the referent of a noun phrase (NP) is believed to be known and identifiable by the addressee or not. Lithuanian and Latvian clearly do not belong to this type. However, in these languages the definite or indefinite status of a NP can be signalled through an array of other strategies, such as word order, case-marking, inherently definite or indefinite lexical modifiers of the NP (e.g., possessive and indefinite pronouns) and, in the case of complex NPs containing an adjective, the opposition between indefinite and definite adjectives (cf. Spraunienė 2008).

When it comes to the early written attestations of the three Baltic languages, another strategy can be observed, i.e. the usage of lexical units – namely demonstrative pronouns (D-elements, cf. Sommer 2018) and the numeral “one” – performing a function closely resembling that of traditional articles. Such pseudo-articles (or “arthroids”, cf. Rosinas 1972, 1980) are widely attested in Old Prussian (cf. Parenti 1995) and Old Latvian (cf. Cerri 2016) – often corresponding to real articles in the German source-text – while in Old Lithuanian their usage is much less frequent.

Building on some of my previous research (see Cerri 2023), in my talk I will address this specific strategy of definiteness marking in the three Baltic languages. First, the use of pseudo-articles in several texts from the second half of the 16th c. and the first half of the 17th c. will be presented and discussed. It is a crucial point to establish if the presence of such definiteness markers is to be accounted for as the obvious result of syntactic calque, or if these forms can be considered authentic – and to what extent. Secondly, as for Lithuanian and Latvian (of course not Prussian), diachrony up to the present day is considered. I will show which phenomena tend to remain stable and which, on the contrary, change over the centuries. For a correct evaluation of textual data, I believe that two guidelines must always be kept in mind: the sociolinguistic context in which these texts originated, and the typology of grammaticalization processes involving articles (cf. Givón 1981; Haspelmath 1999; Schroeder 2006; Kuteva, Heine *et al.* 2019: 298-306).

Placing the textual evidence within this methodological framework makes it possible to recognise different degrees of reliability of the data in relation to what presumably must have been the ‘real’ language, i.e. the morpho-syntactic structures actually used by native speakers at the time.

References

Cerri, Adriano. 2016. Interferenza basso-tedesca nei testi lettoni antichi: l’espressione della (in)definitezza. In: M. Benedetti, C. Bruno, P. Dardano, L. Tronci (a cura di). *Grammatiche e*

- grammatici: teorie, testi e contesti. Atti del XXXIX Convegno della Società Italiana di Glottologia.*
Roma: Il Calamo, 183-189.
- Cerri, Adriano. 2023. Sulla polifunzionalità di *vienas* 'uno' in lituano antico. *Studi e saggi linguistici*, 61(1), 123-159.
- Givón, Talmy. 1981. On the Development of the Numeral 'One' as an Indefinite Marker. *Folia Linguistica Historica* 2, 35-53.
- Haspelmath, Martin. 1999. Why is grammaticalization irreversible? *Linguistics* 37(6), 1043-1068.
- Holvoet, Axel, Aurelija Tamulionienė. 2006. Apibrėžtumo kategorija. In: A. Holvoet, R. Mikulskas (red.). *Daiktavardžio junginio tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kuteva, Tania, Bernd Heine et al. 2019. *World Lexicon of Grammaticalization*, 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, Christopher. 1999. *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parenti, Alessandro. 1995. Note sul problema dell'articolo prussiano. *Ponto-Baltica* 6, 71-87.
- Plungian, Vladimir. 2010. *Gramatinių kategorijų tipologija*. I tomas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Rosinas, Albertas. 1972. Žymimasis artikelis lietuvių kalbos tarmėse ir seniuosiuose raštuose. *Kalbotyra* 24(1), 83-89.
- Rosinas, Albertas. 1980. Dar kelios mintys dėl baltų kalbų artikelio, arba artroido. *Kalbotyra* 31(1), 96-98.
- Schroeder, Christoph. 2006. Articles and article systems in some areas of Europe. In: G. Bernini, M.L. Schwarz (eds.), *Pragmatic Organization of Discourse in the Languages of Europe*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 545-611.
- Sommer, Florian. 2018. The historical morphology of definiteness in Baltic. *Indo-European Linguistics* 6, 152-200.
- Spraunienė, Birutė. 2008. Apibrėžtumo kategorija ir jos tyrimai lietuvių kalbotyroje. *Lietuvių kalba* 2.

Pietro U. Dini

Pizos universitetas / University of Pisa

Sakytinis žodis rašytiniame tekste: Liuterio sampratos ir baltiški vertimai

Tarp žinomiausių sakytinio žodžio kaip rašto pavyzdžio naudojimo šalininkų yra pagarsėjęs Martynas Liuteris. Savo žinomoje knygelėje „Ein Sendbrief von Dolmetschen und Fürbitte der Heiligen“, atviroje ir aršioje polemikoje su vadinamaisiais papistais, jis palaikė šį požiūrį ir iliustravo jį gyvais pavyzdžiais. Daugiausia dėmesio pranešime bus skiriama Rom 3, 28 (Naujasis Testamentas) ištraukai, žinomai kaip „sola fide“. Pirmiausia pabrėšiu didžiojo reformatoriaus įvestą naują šios ištraukos vertimą. Antra, išnagrinėsiu tą pačią ištrauką daugelyje kalbų, išverstų kartu su Liuteriu arba išleistų po jo, platesniame NT vertimų kontekste. Mano tikslas – ištirti, ar ir kiek Liuterio sampratomis ir sprendimais dėl vertimo sekė ir perkėlė į savo kalbas kiti liuteronų vertėjai. Rom 3, 28 ištrauka bus ypač tiriama senajame lietuviškame ir senajame latviškame NT vertimuose.

Andra Kalnača

Latvijas universitetas / University of Latvia

The Latvian vocative – variation and standardization

The general intention behind this study is to examine the Latvian direct forms of address in actual language use from the point of view of language standardization.

There is a great deal of variation in Latvian in terms of how direct forms of address are encoded grammatically – given names, family names, titles, terms of kinship, and diminutives thereof, can all be used for direct address either in the vocative (1a), the nominative (1b) or sometimes even in the accusative case (1c).

(1) a. *Augsti godātais prezident!*

highly honourable.NOM.SG.M president.VOC.SG.M

‘Honourable Mr. President!’ (LVK2018)

b. *Ing-a, lūdzu, atraksti mums vēstuli!*

Inga-NOM.SG.F please write.IMP.2SG 1.NOM.PL letter.ACC.SG.F

‘Inga, please, write us a letter’ (www.draugiem.lv)

c. *Mamm-u! Mamm-u!*

mummy-ACC.SG.F mummy-ACC.SG.F

Paskaties! Kas tas ir?

look.IMP.2SG what.NOM it.NOM.SG.F be.COP.SG.3

‘Mummy! Mummy! Look! What is it?’ (H.Gulbis)

Besides that, there is a tendency to replace the vocative form with the nominative when using masculine personal names for direct address both in spoken language and written texts, as in (2) (personal knowledge):

(2) *Klau, Jān-is!* [Should be: Jāni!]

hey Jānis-NOM.SG.M

‘Hey, Jānis!’

Similarly, in Latvian, feminine personal names can be used for direct address both in the vocative (3a) and in the nominative (3b) case:

(3) a. VOC

Man nav par ko

1.DAT.SG not_be.PRS.3 about what.ACC

uztraukties, Kristīn!

worry.INF Kristīne.VOC.SG.F

‘I have nothing to worry about, Kristīne!’ (LRK2013)

b. NOM

Labrīt, Kristīne!

good_morning Kristīne.NOM.SG.F

‘Good morning, Kristīne!’ (LRK2013)

The diversity of forms of address that exists in the Latvian language is a source of difficulty for both language users and writers of grammars, since everyone experiences it in their daily lives, being addressed, e.g., by given name, family name, kinship, profession, job title, social status, etc. not only in speech, but also in writing. Although grammars provide information on formal variations (in connection with the parallelism between the vocative and the nominative, see, among others, Nītiņa, Grigorjevs 2013; Kalnača, Lokmane 2021) a detailed assessment of whether all variants can be considered stylistically and normatively equivalent has been lacking until now.

This paper provides a review of the existing descriptions of forms of address in Latvian grammars and then offers an analysis of actual language use and normative usage. The analysis focusses on personal names and common nouns denoting people, because these are the ones that are the most crucial for communication/ human interaction.

The study uses data from several Latvian language corpora. Firstly, the data are extracted from the most recent Latvian balanced corpora: The Balanced Corpus of Modern Latvian LVK2018 and The Balanced Corpus of Modern Latvian LVK2022. Secondly, specific corpora are used: Latvian Speech Corpus LRK2023 and LATE-Conversations. The study also occasionally used fiction, texts found on social networks, as well as utterances overheard in everyday conversations where necessary.

References

- Kalnača, Andra, Ilze Lokmane. 2021. *Latvian Grammar*. Rīga: University of Latvia Press.
<https://doi.org/10.22364/latgram.2021>.
- LATE-Conversations. <https://korpuss.lv/en/id/LATE-sarunas>
- Latvian Speech Corpus LRK2013. <http://hdl.handle.net/20.500.12574/22>
- Nītiņa, Daina, Juris Grigorjevs (eds.). 2013. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- The Balanced Corpus of Modern Latvian LVK2018.
<https://repository.clarin.lv/repository/xmlui/handle/20.500.12574/11>
- The Balanced Corpus of Modern Latvian LVK2022.
<https://repository.clarin.lv/repository/xmlui/handle/20.500.12574/84>

Jowita Niewulis-Grablunas

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas / Adam Mickiewicz University in Poznan

Pasakyta – parašyta?

Visiems yra gerai žinomas dalykas, kad pradžioje kiekviena kalba egzistavo tik sakytinės (žodinės) kalbos forma. Po to, kai buvo išrastas raštas – atsirado ir rašytinė kalba, kuri pradžioje atspindėjo gyvąją, šnekamąją kalbą. Anksčiau (prieš kalbos kodifikavimą) skirtumų tarp sakytinės ir rašytinės kalbos galima pasakyti, kad nebuvo. Dabar bemaž kiekviena kalba turi savo abėcėlę, ortografiją (gramatikos taisykles ir t.t.), kurios dėka kalbos vartotojai bendrauja „rašytinėje“ erdvėje.

Punsko – Seinų – Suvalkų krašto lietuviai (dauguma - dzūkai) Lenkijoje gyvena jau virš šimto metų. Jų sakytinės kalbos kasdieniniame gyvenime tai: dzūkų, lenkų ir lietuvių (dvi pastarosios - bendrinės), o rašytinės, yra dvi: lietuvių ir lenkų. Bet ar tikrai? Kadangi šio krašto žmonės išmano dvi rašytines kalbas, pasirodo, norėdami ką nors parašyti sava kalba, vartoja dvi abėcėles – lietuvių ir lenkų arba grafemas be papildomų diakritinių ženklų.

Tad šio pranešimo metu norima atskleisti Lenkijos dzūkų rašytinę kalbą, kurią galima išskaityti ne tik šiais laikais populiarioje internetinėje erdvėje, bet ir ... kapinyne, skelbimų lentoje (ypač Punske), močiutės ar mamos receptų sąsiuvinyje, straipsniuose. Be to, norima parodyti, kaip Punsko – Seinų – Suvalkų krašto dzūkai „jungia“ šias dvi bendrines kalbas ir jų gimtąją kalbą, kaip vartoja abėcėles, kaip ir kur adaptuoja vienos ar kitos kalbos žodžius ir rašmenis bei kiek galima išskaityti ir surasti tokioje jų kalboje kalbų maišymo atvejų. Tokiu pavyzdžiu gali būti tekstas surastas jau 1963 metų Aušros žurnale: “Nuvėjau in radų pas pševodničancų ir jis man išdavė zasviadčenių. Parašiau padanių ir nusiuntiau in paviety. Obovionskavas dastavas adaviau, gruntavus ir ugniavų užmokėjau.” [Aušra, 1963, 6 nr., 5 psl.] kur lenkų kalbos žodžiai: radų, pševodničancų, zasviadčenių, padanių, paviety, obovionskavas, dastavas, buvo, tarkim, fonetiškai užrašyti lietuvių kalbos rašmenimis. Kitas tokio teksto pavyzdys tai - močiutės pyrago receptas: “MUŽINĖKAS: 2 stiklinės cukro, 3 šaukštai kakavo, pusė stiklinės vandens, 1 kostkė margarinės – vyrt 5 minutės; kai atšals: 2 stiklinės miltų, 4 kiaušiniai, 2 šaukštukai vipieko (...)”. Šiame pavyzdyje matyti, kad žodyje MUŽINĖKAS vietoje lietuviškos Ž raidės yra parašyta lenkiška Ż (nors, tiesą sakant, pagal lenkų kalbos ortografiją turėtų būti RZ – MURZYNEK), kitas čia iš lenkų kalbos pavartotas žodis tai vipiekas – wypiek (sutrumpintai vadinamai kilimo milteliai – proszek do wypieków) kur lenkų kalbos W yra parašyta lietuvių abėcėlės V raide.

Christa Schneider

Berno universitetas / University of Bern

From Archives to Algorithms: Linguistic Data Extraction with AI

The advent of machine learning has revolutionized the field of historical sociolinguistics, particularly in the extraction and analysis of information from premodern records. This presentation delves into the intersection of historical sociolinguistics and machine learning, with a focus on how modern computational techniques can be employed to analyse vast amounts of unstructured data found in historical archives.

The presentation will address challenges inherent in working with historical texts, such as variations in historical language, sparse data, and semantic ambiguity. These challenges are particularly pronounced when applying machine learning models, which are often pre-trained on modern language data that may not account for the linguistic diversity and evolution found in historical records. I will demonstrate how these challenges can be mitigated through tailored approaches that adapt modern tools to the specificities of historical sociolinguistic data.

My talk will focus on Information Extraction (IE) techniques, particularly the use of Named Entity Recognition (NER) and Sentiment Analysis (SA) on historical corpora. Using the Bernese Witch Paper Corpus and the Salem Witch Trials documents as case studies, I will illustrate how NER can be used to track the evolution of personal names, social roles, and gender markers in early modern documents. This analysis provides not only a historical overview but also deepens our understanding of linguistic changes over time within specific socio-cultural contexts. In addition, I will demonstrate how Sentiment Analysis, a less conventional tool in historical sociolinguistics, offers promising new avenues for research. By applying SA to the Salem Witch Trials documents, we can quantify and visualize sentiments, offering insights into the emotional tone and subjective language used during these historical events. This analysis raises important questions about the interpretation of sentiment in historical texts, particularly regarding the reliability and validity of applying modern sentiment lexicons to premodern data.

To conclude, I will explore future directions for the integration of language models, such as GPT, with historical sociolinguistic data. The potential for these models to extract meaningful information from historical texts is vast, but it requires careful consideration of the biases and ethical implications inherent in their design and application.

Thus, this presentation aims to showcase the potential of applying machine learning to historical sociolinguistic research, offering insights that are both methodologically innovative and deeply rooted in the specificities of historical data. By bridging the gap between computational tools and linguistic analysis, we open up new approaches for exploring historical records, offering a more accessible and nuanced understanding of everyday language situations from a long time ago.

Vaidas Šeferis

Masaryko universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas / Masaryk University, Institute of Lithuanian Literature and Folklore

Nauji donelaitikos šaltiniai

2012-2023 m. Lietuvos tyrėjai archyvuose aptiko labai daug naujų donelaitikos šaltinių – jų yra tiek, kad naujoji medžiaga dvigubai prašokai ligi šiol žinotų šaltinių apimtis. Pranešime kaip tik ir bus pristatoma naujoji donelaitika: Kristijono Donelaičio vokiški autografa, Tolminkiemio 1743-1754 m. krikšto metrikų knyga, Stalupėnų krikšto metrikų knygos, dalykiniai Kristijono Donelaičio raštai ir kt. Aptarsime naujųjų šaltinių istoriją, jų tipus, apimtį ir naujosios donelaitikos tyrimų potencialą.

Visi pranešimai / All Sessions

Daiva Aliūkaitė, Aida Čižikaitė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas / Kaunas Faculty of the Vilnius University
Lietuvos sveikatos mokslų universitetas / Lithuanian University of Health Sciences

Naujųjų dialektų profiliai, arba variantų estetika studentų vertinimu

Pranešimo tikslas – tęsiant paprastojo kalbos bendruomenės nario naratyvo integraciją į šiuolaikinės lietuvių dialektologijos diskursą, plėtoti regioninių variantų estetikos diskursą. Regioninių variantų estetikos diskursas pirmiausia sietinas su perceptyviosios dialektologijos (PD) (plg. Preston 2018, 177–203) paradigma. Taigi pranešime, remiantis PD tyrimo, vykdyto 2021 m. birželio – 2023 m. spalio mėn., kurio dalyviai buvo 267 nehumanitarinių studijų studentai, duomenimis, nagrinėjama regioninių variantų estetinė vertė. Tarmiškumo estetika konceptualizuojama remiantis 3 tekstų-stimulų percepcijos ir vertinimo duomenimis. PD tyrimo dalyviai klausė ir vertino pietų aukštaičių regiolekto žymenų turintį A tekstą-stimulą, žemaičių regiolekto žymenis reprezentuojantį B tekstą-stimulą ir rytinių rytų aukštaičių regiolekto žymenų turintį H tekstą-stimulą. Pridurtina, kad kalbamieji tekstai-stimulai kito PD tyrimo, vykdyto 2017–2019 m., dalyvių – 1064 gimnazistų – buvo įvertinti kaip panašiausi į bendrinę kalbą (A ir H tekstai-stimulai) arba bendrinės kalbos ir tarmės kontinuumo labiausiai paslinkti link tarminių kodų (B tekstas-stimulas)*. Gimnazistų PD tyrime panašumo su bendrine kalba įverčiai koreliavo su patrauklumo įverčiais. Taigi, į studentų grupės PD tyrimą įtraukus šiuos tekstus-stimulus, siekta ne tik sukaupti duomenų, užtikrinančių paprastųjų kalbos bendruomenės narių variantų estetikos diskurso** plėtrą, bet ir atlikti tam tikrą vadinamojo ‚tarminio sąmoningumo‘ (plg. Tôjô 1954, 11 – cituojama iš: Sibata 1999, 39) inventorizaciją ‚stebimojo laiko‘ (angl. apparent time) (plg. Labov 1972) perspektyvoje. T. y. sukaupus skirtingų grupių duomenų, galima aiškintis, ar studentai kartoja gimnazistų nuostatas, atskleisdami variantų percepciją ir jų vertinimus (plg. skirtingumo nuo bendrinės kalbos, patrauklumo ir kt.), ar tarp skirtingų amžiaus grupių fiksuotinos variantų verčių skirtys. Žinoma, studentų kontingento duomenys dar vis pildomi, taigi gretinamosios įžvalgos vertintinos tik prielaidų lygmeniu.

Pabrėžtina, kad pranešime, plėtojant regioninių variantų estetikos diskursą, susitelkiama tik į patrauklumo dimensiją, kiti PD tyrimo duomenys tampa pravartūs tik pagrindžiant vieną ar kitą apibendrinamąją įžvalgą dėl estetiškos variantų vertės. Interpretuojant tekstų-stimulų patrauklumo percepcijos duomenis, daugiausia remiamasi olandų tyrėjos Renée van Bezooijen (2002, 14–15) pasiūlytu šešių hipotezių analizės modeliu, apimančiu garsų sklaidos, normų sklaidos ir kt. hipotezes; taip pat įtraukiamos Donaldo Brenneiso įžvalgos dėl vadinamosios ‚socialinės estetikos‘ (plg. Brenneis 1987, 237–238 – cituojama iš: Cavanaugh 2009, 10–11).

Išnagrinėjus 267 studentų (tarp tiriamųjų 47 proc. jaunuolių į studijų miestą atvyko iš regionų, 52 proc. – didmiesčio jaunuoliai, 1 proc. – grįžę studijuoti iš užsienio) 3 tekstų-stimulų, apimančių 14–19 sekundžių spontaniško kalbėjimo fragmentus, atstovaujančius trijų regiolektinių zonų variantams, patrauklumo percepcijos įverčių (taikyta septynbalė semantinio diferencialo skalė) duomenis ir trumpus ‚emic‘ (plg. Headland 1990, 13–27; Cramer 2018, 62–79) naratyvus, grindžiančius tekstams-stimulams skirtus įverčius, formuluojamos įžvalgos dėl (ne)patrauklumo vertės nesavarankiškumo. Be to, plėtojamoms prielaidoms dėl variantų percepcijos ir vertinimo universalumo ‚stebimojo laiko‘ perspektyvoje.

* Pridurtina, kad 2017–2019 m. PD dalyviai iš viso vertino aštuonis tekstus-stimulus, reprezentuojančius skirtingų regiolektų žymenis.

** Reikia pažymėti, kad PD tyrimų duomenys užtikrina įvairius paprastojo kalbos bendruomenės nario naratyvus, tačiau šiame pranešime į kitas temas nesiplečiama.

Diego Ardoino

Vilniaus universitetas, Berno universitetas / Vilnius University, University of Bern

On the oldest attestation of the ethnonym "Prussians". The "Bruteri Prezzun" hypothesis

To what date does the first attestation of the ethnonym "Prussians" date back?

This question has fascinated many generations of scholars and has led to the publication of numerous studies on the subject (cf. Dini 2023, 16 and *passim*).

Alongside the ethnonym "Bruzi", attested by the so-called "Bavarian Geographer", which is traditionally considered to be the first known attestation (but in this regard see the objections raised in Ardoino 2016), Ernst Fraenkel (1965, 659) and Jonas Kabelka (1982, 40) mention the ethnonym "Pruzzun"/ "Prezzun" attested in a 9th-century manuscript that Kabelka (who was not aware of the articles by Bender, 1858-1860 and Adolph, 1865) describes in these terms: "Kas tai per rankraštis, nežinia — gal tai vadinamasis Miuncheno kodeksas, kuriame yra įvairių provincijų ir miestų vardai".

In the report, both the ethnonym "Prezzun" and the manuscript in which it is attested are fully described and discussed.

References

- Adolph, Herman. 1865. Der Ursprung des Namens Preußen. *Der Neuen Preußischen Provinzial-Blätter* 10, 368–71.
- Ardoino, Diego. 2016. Vadinamojo bavarų geografo Bruzi ir prūsai. *Acta Linguistica Lithuanica* 75, 15–28.
- Bender, Joseph. 1858–1860. Über den Namen Preußen. *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands. Band 1*, 384–397.
- Dini, Pietro Umberto. 2023. Foundations of Old Prussian. *Philology and Linguistics*. Lanham: Lexington Books.
- Fraenkel, Ernst. 1965. *Litauisches etymologisches Wörterbuch 2*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht; Heidelberg: Winter.
- Kabelka, Jonas. 1982. *Baltų filologijos įvadas*. Vilnius: Mokslas.

Ieva Auziņa

Latvijas universitetas / University of Latvia

About some unprefix and prefixed verb connections with prepositions and adverbs in Latvian

In Latvian, such a prefix and prefix-free verb constructions with preposition and adverb are used in parallel, where the prefix, adverb and preposition are close in terms of the meaning, for example, *iet pār ceļu, pāriet pār ceļu, ietpāri pār ceļu, pāriet pāri pār ceļu* (cross the road).

The aim of research is to study the connection of prefix-free and prefix verb with prepositions and adverbs, to study the use of these constructions, reciprocal attitudes and semantics.

The novelty of the research is indicated by the fact that extensive systematic studies have not been conducted on the connection between prefix and prefix-free verb and preposition and/or adverb, their semantics, as well as the possible motivation for doubling the preposition and adverb in Latvian.

The article examines constructions with prepositions *uz* (to), *no* (from), *caur* (through), *pār* (over), expressing spatial direction attitudes and which, in modern Latvian, have prefixes corresponding in the meaning – *uz-* (to/on), *no-* (from), *pār-* (over), as well as adverbs: *viršū* (on/on top), *ārā* (out/from), *cauri* (through), *pāri* (over), *nost* (away/off).

The source of the examples analyzed in the work is written language on the Internet – microblogging site “X”, news publications, comments on the Internet, “The Balanced Corpus of Modern Latvian” (LVK2022) and other sources where coverage of spoken language is available.

It has been observed that in cases when a prefix, adverb and preposition of close meaning are used in the same sentence, it is easier to visualize what is being said, as if it is being “drawn” before the eyes, and such a structures make the text more imaginative. The meaning of a verb plays an important role in what adverb or preposition it binds to itself. In the research a tendency was observed that most of the time in constructions of prefix verb and prefix-free verb, preposition and adverb with verbs of motion of close meaning and of literal sense, are used.

Asta Balčiūnienė

Klaipėdos universitetas / University of Klaipėda

Veiksmažodžio gramatinis variantiškumas tarminėje kupiškėnų poezijoje

Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama šiuolaikinio rašytinio tarmiškumo tyrimams: analizuojamas patarmių fonetinių požymių gyvybingumas, aptariamos fonetinių požymių atskleidimo raštu problemos, vertinama, kaip kalbinės bendruomenės nariai perskaito ir supranta tarminiu grafolektu užrašytą tekstą (Aliūkaitė, Meiliūnaitė 2022, 48–75; Meiliūnaitė 2019, 50–59).

Šiame pranešime atsiribojama nuo ortografinės strategijos ar perceptyviosios dialektologijos problematikos. Siekiama nustatyti veiksmažodžio gramatinio variantiškumo tendencijas eiliuotame tarminiame grafolekte ir palyginti XIX a. pabaigos ir XXI a. pradžios eilėraščiuose fiksuojamo veiksmažodžio formų variantiškumo panašumus ir skirtumus.

Tiriamoji medžiaga – dviejų poečių kupiškėnų U. Tamošiūnaitės (Ailios, 1999) ir G. Jankevičiūtės (Nieko omžino, 2021) 122 eilėraščiai. U. Tamošiūnaitės (1847–1906), kuri laikoma viena pirmųjų A. Baranausko sekėjų, eilės rašytos XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje (iš įvairių šaltinių surinkti eilėraščiai publikuoti 1999 m.). G. Jankevičiūtė – šiuo metu kurianti poetė.

Tarminės poezijos kalbai įtaką daro dainuojamoji tautosaka, todėl svarbu nustatyti, ar veiksmažodžio gramatinis variantiškumas yra sietinas su interdialektiškumu, ar atspindi kupiškėnų patarme būdingą kaitą, ar susijęs su eiliuoto teksto specifika.

Išanalizavus kupiškėnų patarme rašytus eilėraščius, nustatyta, kad juose esama tam tikrų veiksmažodžio formų vartojimo panašumų ir skirtumų. Pavyzdžiui, nuosekliai vartojamos dgs. I, II asmenų veiksmažodžio atematinės formos (*Kai išeisma no susiedo* (Ailios, 1999, 61); *Apsikabinsma runkom runduotom* (Jankevičiūtė 2021, 5), tačiau U. Tamošiūnaitės eilėraščiuose veiksmo tikslo reikšmė fiksuojama bendraties ir siekinio formų konkurencija (*Turiam tų viltį, kad atvažiuosi / Mum prilunkyti, nepasdidžiuosi* (Ailios, 1999, 54) / *Kasdien rasodos aina žiūratų* (Ailios, 1999, 35), o G. Jankevičiūtės tarminėje poezijoje šia reikšme vartojama tik bendraties forma (*Lakia ežeran mazgotis* (2021, 100)).

Įvairuojančios bendraties, liepiamosios nuosakos ir kitos formos atskleidžia tradicinei kupiškėnų patarme būdingą kaitą, tačiau neatmestinas ir interdialektiškumo poveikis.

Loïc Boizou

Kelno universitetas / University of Cologne

Multilingual Automatic Source Mining for Early Lutheran Texts in Lithuanian in a Closed Corpus

Given the primacy given to the sacred words and to religious authority, religious texts used to be often copied, not only the Holy texts, but also those from influential religious thinkers. Thus, a major part of early Lutheran texts written in Lithuanian were translated from the Bible or from texts written by Luther or other early Lutheran figures. The degree of fidelity to the sources was very variable, from straightforward translation to loose adaptation. While freely reusing authoritative discourse was a common usage, the need to explicitly indicate the source was not deemed a prerequisite, either because the source was considered obvious or not important at that time. As a consequence, it is not always easy to find translations sources in old texts without an intensive human work carried by very knowledgeable experts.

This contribution aims to present a system designed to automatically search for sources of translated fragments in early Lutheran texts in Lithuanian among plausible sources in Latin and German. Previous attempts of automatic source mining within the scope of a single language were relatively successful (Allen et al., 2010, Büchler et al., 2011, Ganascia et al., 2014). Nowadays, the measure for multilingual similarity is a very active field of research in relation with multilingual word embeddings, but these technologies rely on Big data, with some matrix operations designed to increase similarity between embeddings of different languages (usually by minimizing the cosine distance) (Mikolov et al., 2013, Lample et al., 2017, Joulin et al., 2018). Initial attempts to use similar approaches on old Lithuanian texts were performed but due to data scarcity, the results were highly unsatisfactory, although there are still a few paths left to be tested. Given these first results, it was decided to develop a system based on more traditional methods, such as multilingual lexicons and fuzzy fragment matching. Fuzziness is implemented through different ways in order to allow lexical gaps, difference in word order, multiplicity of translation equivalents. Another layer is presently implemented with a view to expand the system with fuzzy string matching in order to recognize related loanwords or proper names: in a common religious context and given the influence of dominant Latin and German languages on a still developing Lithuanian, such words are expected to represent a non-negligible component of the lexicon in Lithuanian texts. During the presentation, an evaluation of the results of the system will be provided.

References

- Allen, T., C. Cooney, S. Douard, R. Horton, R. Morrissey, M. Olsen, G. Roe, R. Voyer. 2010. Plundering philosophers: identifying sources of the Encyclopédie. *Journal of the Association for History and Computing* 13(1).
- Büchler, M., G. Crane, M. Mueller, P. Burns, G. Heyer. 2011. One Step Closer to Paraphrase Detection on Historical Texts: About the Quality of Text Re-use Techniques and the Ability to Learn

Paradigmatic Relations. *Journal of the Chicago Colloquium on Digital Humanities and Computer Science*.

Ganascia, J.-G., P. Glaudes, A. Del Lungo. 2014. Automatic Detection of Reuses and Citations in Literary Texts. *Literary and Linguistic Computing* 29 (3).

Laura Brazaitienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Jaunųjų rytų aukštaičių – anykštėnų, kupiškėnų ir uteniškių – tarminės kalbos vaizdiniai

Šio pranešimo objektas – perceptyviosios dialektologijos metodologiniais principais negausiai analizuoti jaunųjų rytų aukštaičių – anykštėnų, kupiškėnų ir uteniškių – tarminės kalbos vaizdiniai.

Pranešime nagrinėjami šių trijų patarmių ploto centrinėse vietovėse (Anykščiuose, Kupiškyje, Utenoje ir Rokiškyje) prieš pasaulinės COVID-19 pandemijos paskelbimą Lietuvoje sukaupti 390 moksleivių anketiniai nuostatų duomenys. Remiantis anketoje pateiktos pieštinio (mentalinio) tarmių žemėlapiu užduoties ir atsakymų į atvirąjį klausimą apie tarmiškai kalbančio asmens ypatybes medžiaga, bandoma įvertinti šių patarmių gyvybingumą.

Prieš dešimtmetį atlikti geolingvistiniai viso lietuvių kalbos ploto tyrimai išryškino rytų aukštaičių uteniškių patarmės gyvybingumą. Nustatyta, kad kalbinėmis ypatybėmis (jos fiksuotos kaip nedėsningos) anykštėnai ir kupiškėnai vis labiau panašėja į gretimą ir stipriosiomis tebelaikomas panevėžiškių ir uteniškių patarmes.

Iš sukaupytų jaunuolių percepcijos duomenų matyti, kad tarminį kodą ne tik moka, bet dažniau ar rečiau vartoja visoms trimis patarmėms atstovaujantys tiriamieji. Aktyviausiais tarminės kalbos vartotojais save laiko jaunieji uteniškiai, arba Utenos ir Rokiškio moksleiviai. Tarmiškai kalbantys prisipažįsta ir Anykščių gimnazistai. Nuo šios raiškos atsiriboti linksta Kupiškio jaunuoliai.

Pieštiniai tarmių žemėlapiai atskleidžia, kad tiriamieji, žymėdami ne tik žemaičių ir vakarų aukštaičių vietas (jos ankstesniais percepcijų tyrimais nurodytos kaip tarminiu požiūriu stipriausios), bet ir gimtąsias apylinkes, patvirtina šių vietų tarmiškumą. Labiausiai kalbinę gimtinę ir apylinkes su tarminės kalbos zonomis linksta sieti jaunieji rytų aukštaičiai uteniškiai ir anykštėnai. Kupiškėnai, kurdami aktualiąją distanciją su kaimyninės patarmės vietovėmis, galimai atsiriboja nuo savos kalbinės raiškos.

Tarmiškai kalbantį asmenį jaunieji rytų aukštaičiai, remdamiesi savos kalbinės aplinkos projekcija, pirmiausia atpažįsta iš garsų tarimo. Šią ypatybių grupę iliustruojančių atsakymų analizė rodo, kad moksleiviai aiškiai skiria objektyvųjį kalbinės gimtinės ir apylinkių tarmiškumą. Tiriamųjų objektyviojo tarmiškumo bruožų sistema apima ne tik analizuojamų patarmių blankiuosius, bet ir būdinguosius bei skiriamuosius požymius.

Taigi iš jaunųjų kalbos vartotojų ir vertintojų nuostatų išryškėję tarmiškumo vaizdiniai (vieta ir bruožai) leidžia tiriamuosius kalbos bendruomenės narius identifikuoti ne tik kaip rytų aukštaičių, bet ir rytų aukštaičių anykštėnų, kupiškėnų ir uteniškių patarmių atstovus.

Gabrielė Brazaitytė

Vilniaus universitetas / Vilnius University

Submorfeminė daryba lietuvių neologijoje: leksinių kontaminantų darybos dėsningumai

Nors lietuvių kalbotyroje daryba laikoma griežtai morfemine (t. y. dariniais laikomi tik morfemų ribų paisantys, darybos pamatą, formantą ir darybos reikšmę turintys žodžiai), naujosios leksikos tyrimai ir šnekamosios kalbos stebėseną atskleidžia vartosenoje atsirandančius netipinės (submorfeminės – morfemų ribų nepaisančios) darybos būdus: abreviaciją, klipingą, leksinę kontaminaciją. Pastaroji grupė gausiausia – Naujažodžių duomenyne užfiksuota 312 savos kilmės kontaminantų ir 212 kontaminacinių skolinių, kurie, nors sudaro tik 5, 2 proc. visų duomenyne užfiksuotų naujažodžių, gerokai viršija kitų submorfeminės darybos atvejų skaičių.

Kadangi leksinių kontaminantų atsiranda nemorfemiškai jungiant du žodžius, šie paprastaisiais žodžiais nelaikytini, o dariniams tradicinės darybos požiūriu nepriskiriami dėl aiškaus darybos pamato, darybos reikšmės nebuvimo ir morfeminių ribų nepaisymo. Vincas Urbutis knygoje „Žodžių darybos teorija“ (2009) teigia, kad kontaminantų forma nereguliari, šie laikytini paprastaisiais, darybiškai nemotyvuotais žodžiais, tačiau naujausi užsienio lingvistų darbai (Balieva 2019, Cannon 2000, Gries 2012) rodo esant tam tikrą kontaminantams būdingą struktūrą.

Išskiriami du pagrindiniai kontaminantų darybos būdai: garsų praleidimas, kai kontaminantas sudaromas nemorfemiškai jungiant pirmojo žodžio pradžią ir antrojo pabaigą (*sportostogos* < *sportas* + *atostogos*; *dykonomika* < *dykas* + *ekonomika*), arba persidengimas, kai kontaminanto darybos pagrindą sudaro grafiškai arba fonetiškai panaši nemorfeminė žodžio dalis (*sūprizas* < *sūris* + *siurprizas*; *bananasas* < *bananas* + *ananasas*). Nurodyti tipai pagal dėmenų indėlį į kontaminantą yra skirstomi į potipius.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad kontaminacijai būdingi ne morfologiniai, bet fonetiniai dėsningumai: dėmenų susidūrimas dažniausiai įvyksta svarbiose fonologinėse jungtyse. Taigi, tiriant kontaminantų darybos motyvą reikėtų atsižvelgti į darinio komponentų tvarką, ribą tarp jų ir fonetinį kontaminantą sudarančių žodžių panašumą.

Pranešime, siekiant nustatyti leksinių kontaminantų darybos dėsningumus bei pagrįsti teorinę submorfeminių darybos būdų (šiuo atveju leksinės kontaminacijos) integracijos į darybos sistemą galimybę, aptariama leksinių kontaminantų darybos motyvacija, struktūra ir semantika. Atliktas tyrimas leidžia teigti, kad kontaminacinių skolinių skaičių viršijantis savos kilmės kontaminantų kiekis rodo šį darybos būdą tampant patrauklesnį, įsitvirtinant šnekamojoje, socialinių medijų ir reklamos kalboje, todėl įtrauktiną į lietuvių kalbotyros diskursą. Taip pat leksinių kontaminantų darybą lemiantys fonetiniai dėsningumai leidžia persvarstyti darybos sąvoką, analizuojant morfologijos santykį su fonetika ir sintakse.

Ramunė Čičirkaitė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

1–4 kl. moksleiviai daugiausia rašo pagal sakytinę kalbą. Kaip ir kodėl?

Rašybos raidos tyrėjų duomenimis (Kreiner, Gough 1990; Bosman, van Orden 1997; Bigozzi et al. 2016 ir kt.), rašymas pagal sakytinę kalbą yra natūralus rašybos raidos etapas – rašyti besimokantys vaikai pirmuosius žodžius parašo remdamiesi savo turimais sakinės kalbos ištekliais.

1–4 klasių moksleivių rašybos 1950–2021 m. tyrimas, derindamas kiekybinės ir kokybinės analizės metodus, lietuvių kalbos duomenimis patikrino rašybos raidos tyrimų rezultatus. Nustatyta, kad didžiausią varijuojančios 1–4 kl. moksleivių rašybos dalį galima paaiškinti būtent sakinės kalbos įtaka raštui. Be to, paaiškėjo, kad sakytinė kalba stipriau veikia jaunesnių – 1–2 klasių – moksleivių rašybą, o štai vyresnių – 3–4 klasių – moksleivių rašto darbuose dėl sakinės kalbos galinčių atsirasti rašybos variantų statistiškai reikšmingai mažiau.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad, mokydamiesi rašyti, pradinukai savo rašybą linkę grįsti universaliais, ne vien lietuvių kalbai būdingais lingvistiniais dėsningumais, pvz., trumpai taria, todėl trumpuosius balsius žyminčiomis grafemomis ir užrašo nekirčiuotus skiemenis (pvz., *buvusiu* ‘buvusių’, *darža* ‘daržą’, *eži* ‘ežį’, *girele* ‘girelę’; *idirba* ‘jdirba’), retesnės struktūros skiemenis (pvz., CVC) pakeičia dažnesniais skiemenimis (pvz., CV), retesnius sakinės kalbos garsus (pvz., /x/, /f/ ar /t/) – dažnesniais, įprastesniais ar lengviau ištariamais (pvz., /k/, /v/, /s/), žodžius užrašo remdamiesi jų panašumu į kitus žodžius (pvz., *iems* ‘jiems’, plg. *iešmas*, *ieva*) ir pan.

Šio tyrimo medžiaga imta iš mokyklinių rašto darbų bazės „Rašinėliai“.

Literatūra

- Bigozzi, L., Ch. Tarchi, G. Pinto. 2016. Spelling across Tasks and Levels of Language in a Transparent Orthography. *PLoS ONE* 11 (9), 1–15.
- Bosman, A. M. T., G. C. Van Orden. 1997. Why spelling is more difficult than reading. In: C. A. Perfetti, L. Rieben, M. Fayol (eds.), *Learning to spell: Research, theory, and practice across languages*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 173–194.
- Kreiner, D. S., P. B. Gough. 1990. Two ideas about spelling: Rules and word-specific memory. *Journal of memory and language* 29 (1), 103–118.

Diana Dambrauskienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Pietų žemaičių varniškių sociokultūrinių tinklų struktūra: pereigiskumo prielaidos

Didžioji dalis pietų žemaičių varniškių patarmės „Lietuvių kalbos atlaso“ (toliau – LKA) punktų lokalizuojama aplink Telšius besiformuojančio žemaičių regiolekto centrinėje dalyje. Prieš dešimtmetį varniškių pereigiskumo požymių įžvelgta nebuvo, o tyrimo duomenys rodė, kad dėl nedidelio atstumo nuo Telšių fonetinėmis ypatybėmis jie bus linkę panėšėti į savo šiaurinius kaimynus (plg. Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014: 260).

Per dešimt metų varniškių ploto gyvenviečių sociokultūrinė ir socioekonominė situacija stipriai pasikeitė. Dėl sveikatos priežiūros, švietimo, pašto ir kitų įstaigų optimizavimo ir centralizavimo kalbos vartotojams tenka nukeliauti vis didesnius atstumus. O vienas iš esminių kalbos kaitos ir variantiškumo faktorių yra kalbos vartotojų mobilumas (plg. Chambers 2002: 117; Aliūkaitė, Meiliūnaitė, Mikulėnienė 2014: 264 ir kt.).

Remiantis sociokultūrinių tinklų analize, pranešime atskleidžiamos pietų žemaičių varniškių LKA punktų bendruomenių judėjimo geografinėje erdvėje priežastys, parodoma mobilumo ir demografinių, socioekonominių bei sociokultūrinių veiksnių (pasirinktų infrastruktūros traukos objektų: švietimo ir ugdymo, medicinos, kultūros įstaigos, darbo vietos, valdžios institucijos), galinčių daryti didžiausią įtaką kalbos kaitai, koreliacija.

Dėl intensyvios migracijos į kitų patarmių plotus varniškių patarmės plote galimai vyksta intensyvi kalbos kaita: dominuoja atvirieji sociokultūriniai tinklai. Išryškėjo keturios aktyviais komunikaciniais ryšiais pasižymintys LKA punktų bendruomenių zonos: šiaurinės ir šiaur rytinės dalies LKA punktų bendruomenių judėjimas į vakarų aukštaičių šiauliškių ir pietų žemaičių raseiniškių ploto socioekonomiškai ir sociokultūriškai stipresnes gyvenvietes, šiaurvakarinės ir vakarinės – į vakarų žemaičių, šiaurės žemaičių telšiškių bei kretingiškių, pietvakarinės dalies – į vakarų žemaičių bei pietų žemaičių raseiniškių, piet rytinės – į pietų žemaičių raseiniškių ploto miestus ir (ar) miestelius.

Intensyvus varniškių bendruomenių narių judumas bei vyraujantys atvirieji sociokultūriniai tinklai yra svarbios priežastys, lemiančios vietinių kalbos variantų pereigiskumą.

Daiga Deksnė

Latvijas universitetas / University of Latvia

Adjective word-formation models in Latvian using neo-classical word-parts *ultra-*, *mega-*, *hiper-* and *super-*

Suffixation is a productive technique of adjective derivation in Latvian, whereas prefixation is less commonly utilized. Only a few prefixes, such as *ie-*, *pa-*, *pār-*, and the negation prefix *ne-*, are regularly employed for adjective derivation in Latvian. Additionally, the Latvian language has adjectives, formed using neo-classical word-parts. Among them are both international borrowings or internationalisms (1), as well as borrowed adjectives prefixed with a neo-classical word-part (2), or native adjectives prefixed with a neo-classical word-part (3).

(1) *ultraviolet* 'ultraviolet'

(2) *superambiciozs* 'super ambitious'

(3) *ultraplāns* 'ultrathin'

This study investigates productive adjective word-formation models that employ prefixation with neo-classical word-parts *ultra-*, *mega-*, *hiper-* and *super-*. The study is based on empirical data drawn from corpora "Corpus of the Saeima (the Parliament of Latvia)", "The Balanced Corpus of Modern Latvian LVK2018" and "CommonCrawl of Latvian 2020".

There are 81 adjectives in the corpora starting with word-part *ultra-*. Derivatives with the native base adjective express a very large quantity of a feature (4), or a very pronounced quality (5).

(4) *ultraātrs* 'ultrafast'

(5) *ultrasievšķīgs* 'ultrafeminine'

To excessively emphasize a certain quality, multiple word parts are concatenated (6).

(6) *ultramegasupersarežģīts* 'ultra mega super complicated'

There are 76 adjectives in the corpora starting with word-part *mega-*. The quantity and quality of features expressed are not as extensive as with words prefixed with *ultra-*, whose meaning is associated with surpassing the extreme boundaries or measures, yet the semantics of the words are similar.

There are 102 adjectives in the corpora starting with word-part *hiper-*. These words express excessively large quantitative (7) or qualitative features (8). The majority of derivatives with *hyper-* denote something negative that exceeds the optimal norm.

(7) *hiperdārgs* 'hyper-expensive'

(8) *hipernaivs* 'hyper naive'

There are 413 adjectives in the corpora starting with word-part *super-*. Derivatives with this word-part convey the meaning 'very'. Words can have both positive (9) and negative (10) meanings, which are determined by the base word.

(9) *superlaimīgs* 'super happy'

(10) *superneveselīgs* 'super unhealthy'

The results of the study suggest that neo-classical word-parts have a limited range of meanings. Neo-classical word-parts indicate the degree of intensity of the feature named by the base adjective. While neo-classical derivatives are much less common than derivatives with native prefixes, they are characterized by higher emotional expressiveness. The adjective formation model with the neoclassical word part *super-* can be considered highly productive.

Mortimer Drach

Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas / J. W. Goethe University in Frankfurt am Main

“Common-sense” annotation of Old Lithuanian verb conjugation types for a searchable corpus

Classifying Lithuanian verbal inflection types is complicated. Textbooks for non-academic learners don't even attempt a full classification or enumeration beyond the now-traditional three conjugations based on the thematic vowel of the 3rd person present (or four, counting athematic relics). They typically limit themselves to listing examples of different types and pointing out their semantic and formal analogies, more to help users memorise the principal parts of any new verbs they learn than to teach an explicit classification.

Where more granular distinctions are made in academic grammars, there is no consensus on the lower levels of subdivision, and the resulting classifications may be rigorous, but go beyond what the user of a lexicon can be expected to internalise.

Typically none of this is of great practical concern to lexicographers who simply want to show the reader how a given verb inflects. For Old Lithuanian, neither LKŽ nor ALEW bothers to formally classify verbs. They show the infinitive plus however much of the two other principal parts is needed to reconstruct those word forms and their accentuation.

But this approach becomes problematic when the verbs in an annotated digital resource are to be made searchable by their inflection. Users cannot be expected to learn an extensive new abstract classification system, so concrete inflectional endings/forms must be used as labels. These need to be reasonably intuitive, but shouldn't misrepresent the actual morphological structure in favour of superficial analogy. The number of these ending-sets must also be kept reasonably low to avoid overwhelming the user (and the user interface) with options and scattering verbs of interest over too many separate searches.

For the CorDon corpus of the works of Kristijonas Donelaitis and its graphical search interface, we settled on a set of straightforward rules that attempts to satisfy these requirements in the context of SLIEKKAS tagset annotation. It is also being used for the upcoming PosTiMe corpus of Old Lithuanian Lutheran postils. In this talk I will present the ruleset, its benefits and deficits, and give an outlook on how it may be supplemented in the future.

References

- ALEW = Hock et al.: *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch (ALEW)*. Version 2.0 [Old Lithuanian Etymological Dictionary]. Online at alew.hu-berlin.de
- CorDon = Gelumbeckaitė, Jolanta, Armin Hoenen (board), Mortimer Drach (annotator), Philipp Büch (programmer). *Altlitauisch Digital: Corpus des Kristijonas Donelaitis (1714–1780)*. [Digital Old Lithuanian: Corpus of Kristijonas Donelaitis (1714–1780)]. Fritz Thyssen. Online at titus.fkidg1.uni-frankfurt.de/cordon
- LKŽ = Naktinienė, Gertrūda, Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas & Jolanta Zabarskaitė, red. 2017. *Lietuvių kalbos žodynas 1–20*, elektroninis leidimas. [Dictionary of Lithuanian. Electronic edition]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Online at lkz.lt
- PosTiMe = Gelumbeckaitė, Jolanta, Øyvind Eide (board), Loïc Boizou, Mortimer Drach, Max Ionov. *The Postil Time Machine: Innereuropäischer Wissenstransfer als Graph – die litauischen lutherischen Postillen des 16. Jahrhunderts* [Intra-European Knowledge Transfer as a Graph – the Lithuanian Lutheran Postils of the 16th century]. Upcoming.

Daniel Ebner

Berlyno Humboldtų universitetas / Humboldt-Universität zu Berlin

Fictional orality in translation – The depiction of a non-standard variety and its variation in Rowling's "Harry Potter and the Philosopher's Stone" and its translations to Finnish, Swedish and Faroese

This paper discusses the depiction of the speech of the character Rubeus Hagrid in J.K. Rowling's book "Harry Potter and the Philosopher's Stone" and its translations into Finnish, Swedish and Faroese.

In the English source text, Hagrid's utterances stand out from other characters, as they explicitly contain non-standard grammar, phonology and lexicon; the features used in his speech even make it possible to pinpoint Hagrid as a speaker of the West Country dialect (Santika 2016). Some features found in Hagrid's speech are centralised vowels ("yeh" for standard "you") and the loss of final consonants (such as "an'" for "and" and "o'" for "of"), as shown in (1).

(1) 'Call me Hagrid,' he said, 'everyone does. An' like I told yeh, I'm Keeper of Keys at Hogwarts – yeh'll know all about Hogwarts, o' course.' (HP1-EN: 58)

However, Hagrid's speech shows variation in the use of non-standard and standard forms in English; while non-standard forms are frequent, standard forms also appear in the text (cf. (2)).

(2) 'How many days you got left [...]?', Hagrid asked. (HP1-EN: 213)

Studies have shown that translations tend to use more standardised language than the source text (cf. e.g., Englund Dimitrova 1997 and Tiittula & Nuolijärvi 2016); still, the Finnish, Swedish and Faroese translations also exhibit features in Hagrid's speech that are not part of the respective standard written language and thus evoke the notion of orality with readers. Examples for non-standard forms are shown in the following translations of (3) with the standard language forms added in brackets for comparison.

(3) English: 'Yeh [You] look a lot like yer [your] dad, but yeh [you]'ve got yer [your] mum's eyes.' (HP1-EN: 56; standard forms added)

(4) Finnish: "Susta [Sinusta] on tullu [tullut] melkeen [melkein] ilmetty isäs [isäsi], vaikka noi [nuo] silmät on kyllä äiteeltäs [äidiltäsi]." (HP1-FI: 56; standard forms added)

(5) Swedish: „Du e [är] väldigt lik din pappa, men du har din mammas ögon.“ (HP1-SE: 62; standard forms added)

(6) Faroese: „Tú líkist pápa tínum, men eyguni tey oygur [eigur] mamman.“ (HP1-FO: 44; standard forms added)

Using the passages that are marked as Hagrid's direct speech in the novel "Harry Potter and the Philosopher's Stone" and its Finnish, Swedish and Faroese translations as corpus, this paper addresses the following research questions:

- Which non-standard forms evoke the orality of Hagrid's speech for readers, both in the source language English and the target languages Finnish, Swedish and Faroese?
- In the cases where variation between standard and non-standard forms is found in the English text, how are the forms distributed (i.e. is the standard or non-standard form more frequent)?
- Do the translations - similar to what is observed in the English text - also show variation between standard and non-standard forms?

Piotr Grablunas

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Varšuvos universitetas / Adam Mickiewicz
University in Poznan, University of Warsaw

Latgalos daugiakalbystė

Pranešime siekiama parodyti preliminarį kokybinio tyrimo, atlikto taikant pusiau struktūruoto interviu metodą, rezultatų apžvalgą. Išankstinė tyrimų analizė buvo atlikta remiantis keliais sociololingvistiniais pokalbiais, kurie buvo atlikti 2023 m. vasarą projektui MULTILING-HIST keliose Latgalos vietovėse, t. y. Rėzeknėje (Rēzekne), Ludzoje (Ludza), Kraslavoje (Krāslava) ir Varaklėnuose (Varakļāni). Tyrimo metu buvo kalbama su daugiakalbiais asmenimis, kurie savo bendruomenėse atlieka svarbius vaidmenis. Šie asmenys – tai įvairių profesijų ir pareigų atstovai, pavyzdžiui, mokytojai, bendruomenių aktyvistai, kunigai ir dvasininkai, administracinės apygardos ar savivaldybės, regioninių kultūros ir švietimo įstaigų, muziejų ir kitų panašių įstaigų vadovai bei/arba darbuotojai. Analizuojant gautus interviu buvo siekiama nustatyti daugiakalbystės reikšmę daugiakalbiams asmenims, parodyti, kaip jie vertina daugiakalbystę, nurodyti jos komunikacinį naudingumą ir parodyti respondentų santykį su kalbomis, kurias jie vartoja. Vienas iš pagrindinių projekto MULTILING-HIST¹ tikslų – nustatyti faktorius, lemiančius daugiakalbystės egzistavimą bei nustatyti priežastis, dėl kurių daugiakalbystė išlieka, nyksta arba jau išnyko. Per interviu siekėme išgauti išsamią informaciją apie respondentų kalbinę patirtį, kurios pagrindu susidarė taip vadinama kalbinė biografija, surinkti informaciją apie kalbas, su kuriomis šie asmenys turėjo kontaktą – tai reiškia aktyvų jų vartojimą, mokymąsi ar pasyvų klausymąsi praeityje ir dabar. Norėjome sukaupti kuo daugiau duomenų, kad gerai suprastume jų kalbinę aplinką ir patirtį. Šiam tyrimui ankščiau išvardintos vietovės buvo parinktos dėl to, kadangi skiriasi jos (tiek dabartiniu, tiek buvusiu) kalbiniu, etniniu ir religiniu profiliu. Apklausoje dalyvavusių respondentų teigimu, pats gebėjimas komunikuoti keliomis kalbomis suteikia galimybę natūraliai ir pozityviai bendrauti su kitomis regiono bendruomenėmis ir gyventojais. Keliomis kalbomis bendraujantys asmenys, kaip patys pastebėjo ir ne kartą patyrė interviu moderatoriai, tarp regiono gyventojų pasižymi autoritetu. Pokalbiai su respondentais atskleidė taip pat tai, kad kelių kalbų mokėjimas teikia ne tik privalumų, bet ir asmeninį pasitenkinimą. Tyrimo metu gauti preliminarūs rezultatai bei respondentų kalbinių biografijų analizė padės lengviau formuoti atitinkamas išvadas apie regionui būdingą daugiakalbystę, suprasti jos egzistavimo, palaikymo ir išnykimo mechanizmą.

¹ Šį projektą finansavo Europos mokslinių tyrimų taryba (EMTT) pagal Europos Sąjungos programą „Horizontas 2020“ – EMTT konsoliduotoji dotacija Nr. 101002696 akronimas MULTILING-HIST.

Eglė Gudavičienė

Vilniaus universitetas / University of Vilnius

Žiniasklaidoje atspindinčios kalbinės nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu

Šiame pranešime bus kalbama apie interneto naujienų portaluose reiškiamas kalbines nuostatas lietuvių kalbos atžvilgiu. Tuo tikslu buvo sukauptas žiniasklaidos tekstynas. Pasirinkti trys populiariausi internetinės žiniasklaidos portalai: delfi.lt, 15min.lt, lrt.lt. Atliekant žiniasklaidos tyrimą buvo taikoma kiekybinė ir kokybinė analizė, derinant tekstynų lingvistikos ir diskurso analizės metodus. Pirmiausia buvo nustatyti aktualūs teminiai kontekstai, kuriuose kalbama apie lietuvių kalbą. Įprastai jie susiję su kultūra, mokykla, lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminu, lietuvių kalbos ir literatūros programa lietuvių ir mažumų mokyklose, lietuvių kaip svetimosios kalbos mokymusi, lietuvių kalbos išlaikymu emigracijoje ir lietuvių kalbos politika. Interneto naujienų portaluose lietuvių kalbos diskursas formuojamas atspindint Lietuvos visuomenėje vykstančias aktualijas bei pateikiant visuomenės narių vertinimus, vieno ar kito reiškinio analizę, jo priežastis, padarinius ir pan. Tam pasitelkiami vadinamieji argumentai, kurie išreiškia teigiamus ar neigiamus su kalba susijusius aspektus. Teigiamas kontekstas vyrauja, kai kalbama apie pasaulinio garso literatūros kūrinių prieinamumą, taip pat žinomų lietuvių atlikėjų dainas lietuvių kalba. Taip pat teigiamos nuostatos reiškiamos užsieniečių atžvilgiu, kurie ryžtasi mokytis lietuvių kalbos. Dviprasmiškai vertinamas aspektas, susijęs su lietuvių kalbos raiškos išgalėmis – vieniems jos neišsemiamos, kiti pabrėžia, kad kalbai trūksta modernumo, nes ypač lyginant su anglų kalba tos raiškos galios skiriasi. Neigiamas kontekstas vyrauja, kai kalbama apie gimtakalbius lietuvių mokinius ir jų prastus lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminų rezultatus. Teigiama, kad lietuvių kalba yra sunki gimtakalbiams, jos taip pat sunku išmokyti mažumų atstovams. Ir teigiamas, ir neigiamas nuostatas galima įžvelgti emigracijos kontekste – susiduriama su daugybe sunkumų ir kliūčių išlaikant lietuvių kalbą, vis dėlto ji vertinama kaip vertybė ir lietuviškosios tapatybės dalis. Įdomu, kad šios nuostatos reiškiamos paprastai ne pačių žurnalistų, bet cituojant, kalbinant su aptariamais klausimais susijusius visuomenės narius, specialistus ar publikuojant jų nuomones, komentarus. Kokybinė straipsnių analizė rodo, kad juose atspindimos gana stereotipinės visuomenės nuostatos aptartais klausimais.

Inga Hilbig, Smiltė Ivanovaitė

Vilniaus universitetas / University of Vilnius

Rusų kalba Lietuvoje: gyventojų nuostatos prieš ir po 2022-ųjų vasario 24-osios

Remiantis 2024 m. atliktos internetinės apklausos (N = 200) rezultatais, pranešime pristatomos Lietuvos žmonių nuostatos rusų kalbos atžvilgiu. Gautieji rezultatai lyginami su reprezentatyvios 2020 m. vykusios apklausos (N = 1003) bei interviu, gautų projekte „Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“, duomenimis (Hilbig 2022, Ramonienė 2022). Kiekybinė analizė derinama su kokybine temine atsakymų į atvirus anketos klausimus analize. Žiūrima, ar nuostatos teigiamos, ar neigiamos, ar mišrios; ir kaip jos, pasak pačių respondentų ir lyginant su apklaustųjų pasisakymais ankstesniame tyrime, pakito arba nepakito prasidėjus Rusijos sukeltam plataus masto karui Ukrainoje. Analizei taikomas trinaris Garrett'o (2010) kalbinių nuostatų modelis, pagal kurį jos skirstomos į kognityvines, emocines ir elgesio.

Literatūra

Garrett, P. 2010. *Attitudes to Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hilbig, I. 2022. Lietuvos gyventojų svetimųjų kalbų vartojimas, kalbinės nuostatos, mokymasis. Iš: M. Ramonienė, *Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys*. Vilnius: VU leidykla, 71–117.

Ramonienė, M. (moksl. red.) 2022. *Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys*. Vilnius: VU leidykla. <https://www.flf.vu.lt/lisk/leidiniai#monografijos-ir-studijos>

Inese Indričāne, Solveiga Čeirane

Latvijas universiteto Latvių kalbos institutas / Latvian Language Institute of the University of Latvia

The quantity of Latvian consonants

Using modern speech analysis methods, the quantity of consonants of the Latvian literary language in two-syllable speech units has been characterized. So far in several reports, the authors have compared the data of voiceless noise consonants with the data of voiced noise consonants, examining the quantity of noise consonants in two-syllable speech units – in a position between a short stressed and a short unstressed monophthong as opposed to a position between a long stressed and a short unstressed monophthong, e.g. ['ik:ũ] vs. ['i:kũ] and ['igũ] vs. ['i:gũ]. In this study, the analyzed material is supplemented with sonant data, e.g. ['alũ] vs. ['al:ũ] vs. ['a:lũ], covering the entire consonant system of the Latvian literary language.

According to the Latvian Grammar (Latviešu valodas gramatika, 2013) the Latvian literary language has 26 consonant phonemes: 20 noise (breath) consonants – plosives /p, b, t, d, c, ʃ, k, g/, fricatives /f, v, s, z, ņ, ʒ, j, x/, affricates /tʃ, dʒ, tʃ, dʒ/ and 6 sonants – nasals /m, n, ŋ/, laterals /l, ʎ/, trill /r/.

In Latvian, consonant lengthening is phonetic, although there are cases when the quantity of consonants (usually sonants) can differentiate the meaning of words, e.g. *ala* [alǎ] 'cave' vs. *Alla* [al:ǎ] (a woman's name), *nule* [nulǎ] 'just now' vs. *nulle* [nul:ǎ] 'zero'.

Studying the quantity of noise consonants in the speech data of 3 women, the authors found that in the position between a short stressed and a short unstressed monophthong, all voiceless noise consonants lengthen compared to voiceless noise consonants in the position between a long stressed and a short unstressed monophthong, forming a mean length ratio: 1.3-2.0 vs. 1. Similar lengthening is not characteristic for voiced noise consonants in the corresponding position. However, it has been observed that voiced noise consonants, when analyzed in positions corresponding to voiceless noise consonants, also slightly lengthen in most cases at a ratio of 1.1-1.5 vs. 1.

Also, the material analyzed in the sonants quantity study consists of 3 women's speech data. Each speech unit is recorded in 9 repetitions, e.g. 1) *ilu, ilu, ilu*; 2) *ilu, ilu, ilu*; 3) *ilu, ilu, ilu*. Consistent with the study of noise consonant quantity, the last unit of each line was used for analysis to ensure equal phonetic conditions. The total amount of the analyzed material (noise consonants and sonants) is 2484 speech units. Data analysis was performed with the computer software Praat. The measurements were conducted using Miettinen's script, which calculates the length of labeled segments.

The findings of current research are compared with previous studies on the quantity of consonants in the Latvian literary language. The data of this research can be used in contrastive speech studies, as well as in language learning process.

The study is conducted in the framework of the project No: VPP-LETONIKA-2021/1-0006 "Research on Modern Latvian Language and Development of Language Technology" of the National Research Programme "Letonika – Fostering a Latvian and European Society".

Dalius Jarmalavičius, Virginija Jūratė Pukevičiūtė

Vilniaus universitetas / University of Vilnius

Vokiečių kalbos dūriniai ir jų lietuviškieji darybiniai atitikmenys Septyniakalbiame žodyne

Šiame pranešime pristatomi keliakalbio žodyno vokiškosios dalies daiktavardžio dūrinių ir jų lietuvių kalbos darybinių atitikmenų analizės duomenys. Tyrimui pasitelktas neprofesionalių leksikografų parengtas ir 1918 metais išleistas Septyniakalbis žodynas (vok. *Sieben–Sprachen–Wörterbuch*), kuriame vokiškoji leksika pateikiama lenkų, rusų, gudų (vok. *Weißruthenisch*), lietuvių, latvių ir jidiš kalbomis. Pagrindinė žodyno, kurį sudaro apie 8000 vokiečių kalbos leksinių vienetų, paskirtis yra suregistruoti svarbiausius minėtų paralelinių kalbų žodžius, susijusius su administracine veikla, bei suvienodinti šios sferos leksikos vartojimą Vokietijos imperijos okupuotoje teritorijoje ir įkurtame kariniame administraciniame vienete Oberoste (vok. *Ober-Ost, Oberbefehlshaber Ost*). Tačiau leidinyje, kurio parengimą ir leidybą rėmė Oberosto specialaus Spaudos padalinio (vok. *Presseabteilung Ober-Ost*) Vertimų skyrius (vok. *Übersetzungsstelle*), aptinkama ne tik administracinių, teisės ar karybos terminų vertimų, bet ir nemažai žodžių, vartojamų kasdienėje komunikacijoje. Šio šaltinio pasirinkimą lėmė kelios priežastys: pirma, žodynas, regis, nėra plačiau tyrinėtas ir, antra, jame paraleliai pateikiama įvairių kalbų leksika, o tai, leistų ateityje žodžių darybos tyrimą išplėsti, o greta vokiečių ir lietuvių įtraukus ir kitas kalbas, galima būtų nustatyti ir palyginti kelių kalbų kompozitų darybos ypatumus.

Kaip jau minėta, šiame pranešime pristatoma dūrinių analizė apsiriboja vokiečių ir lietuvių kalbomis, o atlikto tyrimo duomenimis siekiama, pirmiausia, parodyti, kokią kompozitų darybą šaltinyje reprezentuoja vokiečių kalbos daiktavardžiai, po to apžvelgti vokiškųjų dūrinių darybinius atitikmenis lietuviškoje žodyno dalyje ir pristatyti esminius jų darybos tipus bei 20 amžiaus pirmos pusės lietuvių kalbos daiktavardinės žodžių darybos ypatumus.

Kristina Jakaitė-Bulbukienė

Vilniaus universitetas / University of Vilnius

Lietuva ir Kinija: studentų kalbinės nuostatos gimtosios ir anglų kalbos atžvilgiu

Tyrime analizuojami kiekybinio tyrimo duomenys: 111 Lietuvos universitetų ir 124 Kinijos universitetų studentų anketose atsikleidusios nuostatos gimtosios (kinų mandarinų ir lietuvių) ir anglų kalbos atžvilgiu. Medžiaga surinkta 2022 m. internetu per Lietuvos ir Kinijos studentų socialinius tinklus, dalyviai anketą pildė savo kalba. Tyrimo dalyviai buvo nuo 18 iki 43 metų amžiaus.

Lietuva ir Kinija pagal savo geografinę padėtį, dydį, istoriją, politinę santvarką, kultūrą, švietimo sistemos sandarą ir tradicinę religiją yra labai skirtingos šalys, bendra tik viena – globalizacija. Tačiau abiejų šalių studentai labai teigiamai vertina savo gimtąją kalbą. Studentų taip pat buvo paprašyta parašyti pirmą į galvą atėjusį žodį apie gimtąją kalbą. Ketvirtadalis (25 %) Kinijos studentų parašė „ilga ir gili istorija“, o kiti dažniausiai pasitaikantys apibūdinimai buvo „graži“, „bendra“ ir „sudėtinga“. Net 40 % Lietuvos studentų savo gimtąją kalbą apibūdino kaip „sunkią ir sudėtingą“, 25 % – kaip „gražią“, o kiti dažniausi žodžiai buvo „labai sena“. Nors iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad apibūdinimai labai panašūs, tačiau iš atsakymų matyti, kad, pavyzdžiui, žodžiai „sena“ ar „graži“ kinams ir lietuviams turi visiškai skirtingą reikšmę.

Paprašyti išrinkti gražiausią pasaulio kalbą, tik keli Kinijos studentai pasirinko kitą nei kinų kalbą, o pagrindinė gražumo priežastis – tai jų gimtoji kalba. Lietuvos studentai atsakė skirtingai: trečdalis (33 proc.) nurodė, kad gražiausia kalba yra lietuvių kalba, kiti pasirinko prancūzų (19 proc.), italų, ispanų, lotynų ir kitas kalbas, o pagrindinė to priežastis – šios kalbos jiems gražiai skamba.

Tiek Kinijos (60 %), tiek Lietuvos (86 %) studentai mano, kad anglų kalba yra naudingiausia užsienio kalba, nes ji yra lingua franca ir suteikia daugiau galimybių. Anglų kalbos mokosi beveik visi. Svarbu pažymėti, kad nė vienos šalies studentai anglų kalbos neįvardija kaip gražios kalbos. Lietuvos studentai mano, kad anglų kalba yra būtina studijuojant ir dirbant Lietuvoje, tačiau Kinijos studentai taip nemano, teigdami, kad Kinijoje pakanka kinų kalbos. Dauguma Kinijos studentų mokosi anglų kalbos, nes ji privaloma pagal mokymosi programą, jie nori geriau išlaikyti anglų kalbos egzaminą ir įgyti geresnį išsilavinimą, o dauguma Lietuvos studentų mokosi anglų kalbos, kad gautų geresnį darbą, įgytų geresnį išsilavinimą ir įdomiau leistų laisvalaikį. Kinijos studentai mokosi anglų kalbos universitete ir su korepetitoriumi (30 %), o Lietuvos studentai mokosi anglų kalbos universitete ir savarankiškai (70 %). Be abejo, šiuos skirtumus lemia švietimo sistemų skirtumai ir šalies dydis, tačiau svarbu pažymėti, kad šiose šalyse anglų kalba užima skirtingą vietą.

Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė

Vilniaus universitetas / University of Vilnius

Pronominal Deictic Systems in Skuodiškiai Subdialect

The paper explores the variation of the pronominal deictic systems in one of the northern Samogitian subdialects, i.e. Skuodiškiai subdialect. This analysis has two aims: to find out how many deictic systems are exophorically used in the subdialect and what kind of, as well as to establish which system dominates. Empirical material was collected by filming conversations with Skuodas residents. The transcribed material was classified from the perspective of physical distance: 1) proximal demonstratives, 2) distal demonstratives, 3) contexts with binary opposition proximal/distal. While presenting groups expressing proximity and distance all possible versions of deictic expressions found in the researched material are given. It is also determined which so-called deictic constructions dominate in the studied material. The choice of demonstratives was not the target in the research. The analysis showed that even though many variants of deictic systems can be found in the contexts, deictic constructions with adverbs *šitai* 'here' and *antai* 'there' are dominant in the Skuodiškiai subdialect indeed. It is interesting that the younger generation uses a simpler system, closer to the common Lithuanian language, alongside such a deictic system.

Sintija Ķauķīte

Latvijas universiteto Latvių kalbos institutas / Latvian Language Institute of the University of Latvia

Emotive, text-formation, and referential functions of graphical signs²

The structure of a text depends on the purpose, situation and context of the communication. Principles of text-formation have changed over the years, prose and mass media have also undergone changes, new means of electronic communication have emerged, and electronic communication makes increasing use of graphical signs – punctuation marks, emoticons and emojis – that include additional information of various types. With graphical signs (punctuation marks, emoticons, emojis) and graphical means (such as capitalization, etc.) some authors attempt to express what prosody (pauses, stress, intonation) and paralinguistic signs (e.g., gestures, mimicry) express in spoken language.

It is traditionally believed that punctuation in written language has four functions – the grammatical, intonational, semantic and stylistic function (Blinkena 2009). Researchers of emoticons and emojis M. Danesi (2017, 100-103), and Aijing Zhang (2020, 3) based their definition of the functions of graphical signs mainly on Roman Jakobson's division of language functions (Jakobson 1960, 7). After summarizing researchers' classifications of the functions of punctuation marks and other graphical signs and supplementing it with the identified functions of punctuation marks used in Latvian texts, a classification of graphical signs was developed, and it was used in describing their functions as well as creating a general overview of their functions. The names of the functions of graphical signs, including punctuation marks, such as the grammatical, intonative, emotive, phatic and conative, have been used before (Blinkena 2009; Danesi 2017; Zhang 2020; Meibauer 2020), and the author of the study has added the text-formation and ornamental functions to the list: the grammatical function; the emotive function; the intonative function; the conative function; the phatic function; the text-formation function; the referential function; the ornamental function.

The study will focus on how the spoken language, prosodic and paralinguistic signs are encoded in text. This study will focus on the use of graphical signs (punctuation marks, emoticons, emojis, and @, &, and #) in emotive, text-formation, and referential functions. Graphical signs are used in the emotive function to express the feelings and attitude of the author of the text, in the text-formation function to create a unified text in concordance with the communicative purpose of the author as well as the requirements of the functional style and speech genre, and in the referential function to convey messages and information to the recipient.

References

- Blinkena, Aina. 2009. *Latviešu interpunkcija*. Rīga: Zvaigzne ABC,
Danesi, Marcel. 2017. *The semiotics of emoji: The rise of visual language in the age of the internet*. London: Bloomsbury Academic. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1041>

² This work is supported by state research programme "Letonika – Fostering a Latvian and European Society" project "Use and Development of Contemporary Latvian" (№ VPP-LETONIKA-2022/1-0001).

- Jakobson, Roman. 1960. Closing Statement: Linguistics and Poetics. *Style in Language*. New York, London: The Technology Press of Massachusetts Institute of Technology and John Wiley & Sons, 350–377.
- Meibauer, Jörg. 2020. How Omission Marks Mark Omission ...: An Inquiry into the Graphematics/Pragmatics Interface. In: Claudia Claridge and Merja Kytö (eds.), *Punctuation in Context – Past and Present Perspectives*. Bern, Berlin, Bruxelles, New York, Oxford: Peter Lang, 67–85.
- Zhang, Aijing. 2020. On the Popularity of Emoticons. *English Language Teaching and Linguistics Studies*, 2(2), 1–4. DOI: <https://doi.org/10.22158/eltls.v2n2p1>

Ksenija Kazarinova

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Rusėniškų mokomųjų evangelijų rankraštinė tradicija: Atvelykio skaitymas (Jn 20.19–31)

Nurodyta ištrauka yra svarbi liturginėje praktikoje, todėl įtraukta į daugumą mokomųjų evangelijų: ji rasta virš 70 rankraščių iš 115. Dažniausiai ši perikopė mokomosiose evangelijose pateikiama atskirai nuo jai skirtos homilijos, tačiau retkarčiais paskirstyta citatų pavidalu pačiame pamoksle. Tokiais atvejais ne visada gali būti atkurtas visas perikopės tekstas.

Tekstologiniai rusėniškų mokomųjų evangelijų tyrimai paprastai nukreipti į rankraštinų versijų lyginimą ir klasifikavimą, jų bendro turinio aptarimą. Tačiau atrodo, kad galima ir kita metodologinė prieiga: atlikti lyginamąjį vieno, kad ir nedidelio, fragmento analizę, stebėti jo pateikimą skirtinguose rankraščiuose.

Pranešime pristatomi tiriamos perikopės tekstologiniai ypatumai. Visų pirma, parodomas rusėnų ir bažnytinės slavų kalbos santykis joje. Daugumoje nuorašų Šventojo Rašto tekstas pateiktas rusėnų kalba. Yra akivaizdi tendencija adaptuoti tekstą, bažnytinės slavų kalbos konstrukcijas paverčiant rusėniškomis, parenkant atitinkamą leksiką, supaprastinant sintaksę. Perikopės tekste atsispindi dvi tendencijos: išlaikyti Šventąjį Raštą nekintamą, bet kartu aiškiai matomas raštininkų noras adaptuoti tekstą, perteikti jį kuo suprantamesniu būdu.

Taip pat pranešime aptariamas tiriamos ištraukos variatyvumas. Remiantis lyginamąja leksikos, sintaksės, gramatikos analize išskirta virš 20 įvairių jos rankraštinų tipų. Pastaruosius paprastai sudaro keli giminiški nuorašai, tačiau esama atvejų, kada tekstologinė grupė reprezentuojama vienu pavyzdžiu. Tekstologinių tipų gausa byloja apie rusėniškosios rankraštinės tradicijos lankstumą ir atvirumą.

Pranešime lyginami skirtingi šios perikopės nuorašai, demonstruojamas kai kurių iš jų savitumas. Prie savitų bruožų priskirtina unikali leksika ar sintaksė, taip pat esama atvejų, kada perikopės tekste atsiranda intarpų ir / ar praleidimų, nebūdingų šiai ištraukai, bet kurie kartojami kituose šio teksto nuorašuose.

Prieinama prie tokių išvadų: 1) šios perikopės nuorašose dominuoja rusėnų kalba, 2) beveik kas trečias tos pačios ištraukos nuorašas išsiskiria savo leksika, sintakse, intarpais / praleidimais, rašyba ir gramatika, 3) kai kurie tiriamos ištraukos fragmentai (pvz., Jn 20.19) pasižymi dideliu variatyvumu daugumoje nuorašų, o kiti išlieka beveik nekintami (pvz., Jn 20.28), 4) atskiros ištraukos lyginamoji tekstologinė analizė gali būti naudinga, norint įsigilinti į rusėnišką rankraštinę tradiciją.

Gabrielius Edvinas Klimenka

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University

Ezoterizmo terminijos vartosenos problemiškas Katalikų Bažnyčios pastoracijoje Lietuvoje

Katalikų Bažnyčios vykdomoje pastoracijoje Lietuvoje dalis sielovados darbuotojų susiduria su ezoterizmo temomis, tačiau nebūna pasirengę į jas kompetentingai atsakyti. Nesant parengtų specialistų bei išsamių situacijos tyrimų, nuolat transliuojama žinia apie ezoterikos keliamus pavojus bei maginių idėjų nepagrįstumą. Šiame kontekste Katalikų Bažnyčios tarnautojai (dažniausiai egzorcistai bei jų pasekėjai) pateikia netikslią informaciją apie tai, kas yra ezoterizmas, jo produktas ar mokymas. Tokia pastoracija pasižymi faktiniais bei prasminiais netikslumais ir iš to išplaukiančiais iškraipymais. Didžiąją dalimi tai remiasi netiksliai vartojama iš ezoterizmo išplaukiančia terminija, suteikiant jau savitas ir realaus ezoterinio mokymo neatitinkančias reikšmes bei turinį. Tokiu būdu oponuojama ne realiai egzistuojančiam ezoterizmo fenomenui, bet pačių tarnautojų susikurtam maginės pasaulėžiūros modeliui. Netikslus terminologijos vartojimas sąlygoja tam tikro lygio katalikybės kaip religijos diskreditaciją. Tai visuomenėje formuoja Bažnyčios kaip prietarais tikinčios bendruomenės įvaizdį, o pačius tokio mokymo pasekėjus perkelia į jų oponuojamos srities, t. y. maginio mąstymo bei ezoterizmo pasaulėžiūrą. Netiksli ezoterizmo terminijos vartoseną, taip pat veda ir prie natūralių reiškinių demonizavimo bei mistifikavimo. Žvelgiant per šią prizmę, ezoterika pradedami laikyti dalykai, kurie su ja nieko bendra neturi, o tai nukreipia link faktinės informacijos klaidingo vertimo bei polinkio į prietarus. Taip fenomenologine prasme ezoterizmo adeptų ir katalikų oponuojančių jam pasaulėžiūros tampa identiškomis. Pranešimo tikslas yra pristatyti dažniausiai pasitaikančias ezoterinės terminologijos klaidas – katalikišką sampratą ir kaip terminas suprantamas polemikos objekte, t. y. ezoterikoje.

Yuliia Labetska

Mariupolio valstybinis universitetas / Mariupol State University

Documenting Rumeika using texts of traditional songs

Azov Greek, also known as Rumeika, is a critically endangered language spoken by a Greek minority in Ukraine, residing along the northern coast of the Sea of Azov since their displacement from Crimea in 1778. The continued decline of the language, coupled with the devastating effects of the ongoing war, necessitates targeted interventions to preserve Rumeika.

A writing system for Rumeika was introduced only in the late 1920s as part of the USSR's policy of indigenization. Since then, the policy towards Azov Greeks has shifted multiple times, leading to changes in the writing systems utilized for Rumeika. Throughout the 20th century, several descriptions of the language were documented (e.g., Beletskij 1969). In the 21st century, socio- and ethnolinguistic research on the community (e.g. Kisilier 2022) as well as research on oral tradition in Rumeika (e.g. Kutna (Labetska) 2021) has expanded.

We present the interim findings of the project (within the framework of the MSCA4Ukraine Programme) aimed at documenting the lyrics of traditional songs in Rumeika (TSR) to make them accessible to a broader audience, thereby preserving them from dispersion and loss. The documentation procedures in oral tradition, as described by M. Karyolemou and R. Bakar et al., have been followed.

Detailed metadata descriptions have been provided for the TSR texts. The research also involves transcribing each text in the Cyrillic, Greek, and the International Phonetic Alphabet, accompanied by translations into Ukrainian, Greek, and English.

Over 100 texts have been collected from various sources. The writing systems used to codify the texts of traditional Rumeika songs are as follows:

- a. The Greek alphabet and simplified orthography/Greek phonemic writing system;
- b. Cyrillic writing system based on the Russian alphabet;
- c. The Greek alphabet;
- d. Cyrillic writing system based on the Ukrainian alphabet (a trend that originated in 2022).

A new method of written representation of Rumeika has emerged on social media, introduced by active members of the Azov Greek community who fled the occupied territories and now reside in various places in Ukraine or abroad. Language activists utilize Ukrainian letters for the codification of Rumeika. By employing Ukrainian letters and letter combinations such as і, ї, и, йо, е, є instead of the corresponding Russian letters и, йи, ы, ё, э, е, they emphasize their national identity and demonstrate resistance.

References

Bakar, R. binti A., M. S. Othman, R. Makmun & N. M. I. binti A. Razak. 2023. Documentation Procedure In Oral Tradition. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 14(1), 39–49.

- Beletskij, A. 1969. The Greek dialects of South-East Ukraine and the problem of their language and alphabet [in Russian]. *Uchenye zapiski LGU 343 (Seria filologicheskikh nauk) 73*, 5–15.
- Karyolemou, M. 2019. A story at the periphery: Documenting, standardizing and reviving Cypriot Arabic. *International Journal of the Sociology of Language 260*, 1-14.
- Kisilier, M. 2022. Contact Phenomena in Azov Greek. *Languages 7*, 174.
- Labetska Yu. 2021. “Arta bridge” – a Rumeic version of the ballad of the walled-up wife [in Ukrainian]. *Studia Linguistica 18*, 83-97.

Linda Lauze

Rygos technikos universitetas / Riga Technical University

Spoken language studies from a sociolinguistic perspective in Latvia and their significance

Although spoken language was the first form of language in human history, linguists have had a longer and wider experience in the studies of written language until today. It has been determined by objective circumstances. On the one hand, the description of structural formation was based on an analysis of written texts without any influence of context and speech situation. On the other hand, fixed speech data was not freely available.

The aim of the paper is to give an overview of spoken language studies and their significance in sociolinguistics and other branches of linguistics where some sociolinguistic aspects are taken into account, e.g., phonetics, syntax, children's language studies, dialectology.

The paper will draw attention to the fact that the spoken language is not homogeneous. First, spontaneous and prepared speech can be distinguished; second, literary language, colloquial speech, regiolect, and sociolect can also be distinguished. In May 2024, nine speech corpora were developed in Latvia, e.g., corpus LATE-sarunas ('LATE-conversations') that contains recordings of private conversations, interviews, and public speeches and their transcripts in orthographic transcription. Metadata has been added to each audio recording: gender and age group of the speaker, information about the form of speech – dialogue, monologue, spontaneous or prepared speech, etc.

Sociolinguists also use informal posts published on social media for their research, which can be considered a reflection of spoken text in written form. It can be concluded that there is a certain paradox in the studies of spoken language. Technical possibilities for obtaining spoken text and the availability of speech corpora have expanded in Latvia, but such research is still time-consuming. Thus, sociolinguists may prefer to study social media, which also includes reflection of spoken text in the written form.

Ilja Lemeškin

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Sakytinės ir rašytinės kalbos sąveika kolofonų sudėtyje

Nagrinėjant kalbos pėdsakus (Traccia di Basilea , Trace of Basel) svarbu atsižvelgti žanrinę priklausomybę, kuri lemia teksto skaitymą bei suvokimą. Seniausias (originale išlikęs) baltišką tekstą, ilgą laiką vadintas Bazelio epigramu, epigrafu, humoristinio pobūdžio distichu, hegzametru ir pan., priklauso prie viduramžių knygų kolofono žanro. Tai yra Bazelio [universitetinėje bibliotekoje saugojamos knygos] kolofonas, kurį pravaloma nagrinėti būtent šio viduramžių populiarus žanro ribose. Ypač svarbu aptikti chronologiškai ir geografiškai artimiausių (senesnių) tipologinių atitikmenų. Anksčiau (2019 m.) buvo pateikta analogija su vadinamuoju XIV a. pradžios Kėlno [Katedros bibliotekoje saugojamos knygos] pėdsaku. Pranešime Bazelio kolofonas bus gretinamas su Prahos amžininku – XIV a. antrosios pusės Prahos [Nacionalinėje bibliotekoje saugojamos knygos] kolofonu (pamokslų rinkinys Bartholomaeus, NK ČR, sign. XII F 42, fol. 181r). Pagrindinis dėmesys bus sutelktas į rankraštį finalizuojančius skirtingų kalbų bei paskirties tekstus bei jų sąveiką: pamokslo pabaiga (A M E N. Kryhlesz Finito libro sit laus et gloria Christo), eksplicitas (Explicit Bartholomeus, sermones boni et utiles. subrevibus verbis copiat atque compositi), lotyniškas ketureilis (Non deportabis, | nisi michi quinque grossos dabis. | Dum mea bursa sonat | Anka michi aliquid boni donat) bei slapta išplėto kolofono tautosakinis (sakytinis) elementas (Byle polle. czyerne syemye. a husmy horano). Yra pastebima identiška sąveika tarp lotyniškų kolofono dalių (Bazelio kolofone tai yra pamatinis hegzametas Omnibus omnia non mea fompnia dicere pojjum) bei išplėstinių kolofonų sudedamųjų elementų užrašytų vernakularinėmis kalbomis. Bezelio bei Prahos kolofonų gretinimas atskleidžia kolofonų sudėtyje panaudotų asmenvardžių ([an]toneaw la(b)bonache „Antonijau iš Bonačių“ arba „Antonijau Labgeruti“ – Anka, Kaczka; Kaczko nebo Anku) fakultatyvinę bei okazionalinę esmę. Bezelio ir Prahos kolofonų funkcinis struktūrinis gretinimas vykdomas Europos knygų kultūros kontekste rodo, kad viduramžių raštininkai (knygų kūrėjai) buvo įpratę rankraštį užbaigti tautosakos kūrinėliais užrašytais mįslinga kalba (kaip priešprieša universaliajai lotynų kalbai). Taip vyko sakytinių, t. y. tradicinių folklorinių, bei rašytinių tekstų kontaktas.

Evija Liparte

Okaziniai naujadarai su komponentais *kovid-*, *covid-*, *koron-*, *coron-*, *kron-*, *karantin-*, *pandem-* COVID-19 pandemijos metu lietuvių ir latvių kalbose

Vadinamojo naujojo koronaviruso (SARS-CoV-2) ir jo sukeltos ligos COVID-19 pandemija žmonių gyvenimą buvo stipriai pakeitusi maždaug trejiems metams: nuo 2020 m. pavasario iki 2023 m. pavasario. Nuo pat pandemijos pradžios tų šalių kalbose, kurias ji palietė, rasdavosi naujų žodžių – tiek naujiems reiškiniams pavadinti, tiek žmonių kūrybiškumui ir šmaikštumui pademonstruoti. Daugelyje kalbų tokie žodžiai buvo sudėti į specialius žodynus arba įtraukti į naujažodžių duomenynus. Latvių kalboje jau 2020-04-23 pasirodė Aigos Veckalnės sudarytas COVID-19 aiškinamasis žodynas, o dalis lietuviškų naujadarų (vadinamųjų pandemžodžių) yra patekę į *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyną* (toliau – ND). Iš įvairių kalbų tekstų internete nemažą pandemžodžių duomenų bazę surinko ir šio pranešimo autorė (toliau tekste pavyzdžiai iš jos žymimi santrumpa ADB – autorės duomenų bazė).

Įvairių kalbų pandemžodžių tyrėjai nurodė, kad labiausiai pastebima šios leksikos dalis – sudurtiniai daiktavardžiai su tam tikrais komponentais, kurie dažniausiai užima pirmojo dėmens poziciją (pvz.: liet. *kovidnešys*, *koronaatostogos*, *karantinmetis*, *pandemžodis* – visi iš ND; latv. *kovidnauda* „kovido pinigai, t. y. kovai su COVID-19 skirti pinigai“, *covidbrīvdienas* „kovido atostogos“, *koronoptimisti* „koronos optimistai“, *kron(a)krīze* „koronos krizė“, *karantīnmaizītes* „karantinio bandelės“ – visi iš ADB), retais atvejais ir antrojo dėmens poziciją (pvz., liet. *postkorona* (iš ND), latv. *aitcovid* „avių COVID“ (iš ADB) – kovidskeptikų vartotas ligos pavadinimas, pabrėžiant, kad šia liga serga tik tie žmonės, kurie ja tiki, ir todėl jie prilyginami kvailoms avims). Beje, fiksuojant pandemžodžius iš interneto šaltinių pandemijos pirmais metais, kartais susidarydavo įspūdis, jog su komponentais *kovid-*, *koron-* kuriami dūriniai kone su kiekvienu daiktavardžiu, pvz.: liet. *koronažiema* (iš ND), latv. *kovidkafijas pauze* „kovido kavos pertrauka“ (iš ADB).

Daug retesni yra su tais pačiais komponentais sudaryti kitų kalbos dalių sudurtiniai žodžiai: būdvardžiai, veiksmazodžiai (paprastai vartojamos tik dalyvių formos), prieveiksmai, pvz.: liet. *kovidiotinis*, *-ė*, *koronafobiškas*, *-a*, *pandemžodinis*, *-ė* – visi iš ND, latv. *kovidstulbs* // *kovidmūjais* „kovido kvailas“, *kronveidīgs* „koronos pavidalo“, *coronjukušie* „(dėl) koronos pamišę“, *tas nav kovidspecifiski* „tai nėra specifiška kovidui“ – visi iš ADB.

Surinktoje lietuvių ir latvių kalbų pandemžodžių medžiagoje aptikta taip pat vedinių su kalbamaisiais komponentais. Tarp tokių daiktavardžių vyrauja su įvairiomis priesagomis sudaryti asmenų – koronavirusu užsikrėtusių žmonių – pavadinimai, pvz.: liet. *kovidininkas*, *koronininkas* – abu iš ADB, latv. *kovidnieks*, *koronnieks*, *Covidists*, tik daugiskaitos formoje viename interneto forume pavartoti pavadinimai *covidoni*, *covidņi*, *covidaiņi*, *covidīāņi*, *kovidoni*, *kovidņi*, *kovidāņi*, *kovidīāņi* – visi iš ADB. Pastebėti ir pavieniai deminutyvai, pvz.: liet. *kovidukas*, *korončikas* – abu iš ND, *covidėlis* – iš ADB, latv. *koronīts*, *korončiks* – abu iš ADB. Pasitaiko taip pat kitų kalbos dalių vedinių (su priesagomis ir/arba priešdėliais), pvz.: būdvardžiai: liet. *kovidinis*, *pokovidinis* – iš ND, veiksmazodžiai: liet. *koviduoti* – iš ND, latv. *atCovidet*, *kovidēts* – iš ADB.

Gretinant lietuvių ir latvių kalbos pandemžodžių medžiagą pastebėta, kad esama tiek semantinių, tiek darybinių bendrumų: sudurtiniai žodžiai sudaryti su tą pačią reikšmę turinčiais antraisiais dėmenimis – nesutrumpintais žodžiais (pvz.: liet. *koronaisterija*, latv. *koronahistērija*; liet. *koronavakarėlis*, latv. *coviddzīres*) ar kitų žodžių baigmenimis, net skolintais iš kitų kalbų (pvz., liet. *Koronalandas*, latv. *Kovidistāna*). Tačiau esama ir skirtumų, pvz., tik lietuvių kalboje fiksuoti pavieniai okaziniai naujadarai su pirmuoju dėmeniu *pandem-*, o tik latvių kalboje – su pirmuoju dėmeniu *kron-*.

Sandra Lukšaitė-Ramonienė

Vilniaus universitetas

Metatonija veiksmažodžiuose su priesaga -uoti lietuvių tarmėse

Lietuvių kalbos denominatyviniai veiksmažodžiai su priesaga *-uoti* paprastai kirčiuojami priesagos kirčiu, pvz., *važiuoti*, *vairuoti* (Stundžia 2014: 169). Išimtį sudaro grupė priesagos *-uoti* vedinių, padarytų iš spalvas reiškiančių būdvardžių su akūtiniais pamatiniais kamienais. Senesniuose norminamuosiuose darbuose nurodomas ir galimas jų šaknies kirtis su cirkumfleksine metatonija, pvz., *mėlynuoti*||*mėlynuoti*; *pilkuoti*||*piľkuoti* (DLKŽ¹⁻²). Vėlesniuose šaltiniuose teikiami tik priesaginio kirčiavimo variantai, pvz.: *mėlynuoti*, *pilkuoti* (DLKŽ³⁻⁸).

Pranešime, remiantis LKŽ ir tarmių žodynų duomenimis, siekiama nustatyti visus lietuvių kalbos tarmėse paliudytus šio tipo priesaginių veiksmažodžių variantus ir apibrėžti jų geografinę distribuciją.

Nustatyta, kad priesaginio kirčiavimo tipas (pvz.: *baltuoti*, *juoduoti*, *raudonuoti*) būdingesnis rytiniam Lietuvos tarmių arealui.

Šakninio tipo kirčiavimas būdingesnis Lietuvos vakarų tarmių arealui: vienur išlaikoma kirčio vieta ir priegaidė, kitur – vyksta metatonija. Pamatinio žodžio kirčio vieta ir priegaidė nuosekliau išlaikoma vakarų tarmių arealo šiaurinėje dalyje, pvz.: *geltõnuoti*, *raudõnuoti*.

Neišlaikyta pamatinio žodžio kirčio vieta ir priegaidė būdingesnė vakarų arealo pietinei daliai. Iš nepriesaginių būdvardžių padarytuose veiksmažodžiuose tuomet vyksta metatonija, pvz.: *baľtuoti*, *juõduoti*. Iš priesaginių būdvardžių padarytuose veiksmažodžiuose galima tiek priegaidės, tiek kirčio vietos kaita. Paliudyti tokie kirčiavimo variantai: a) kai cirkumfleksinė priegaidė pamatinio kamieno šaknyje yra atkelta iš priesagos, pvz.: *geľtonuoti*, *-uoja*, *-avo* (: *geľtõnas*, *-a* 1,3); *raũdonuoti*, *-uoja*, *-avo* (: *raudõnas*, *-a* 1); b) išlaikytas kirtis šaknyje su cirkumfleksine metatonija, pvz.: *mėlynuoti*, *-uoja*, *-avo* (: *mėlynas*, *-a* 1, 3a); *mėľenuoti*, *-uoja*, *-avo* (: *mėľenas*, *-a* 1); c) kirtis pamatinio kamieno priesagoje su cirkumfleksine metatonija, pvz.: *geltõnuoti*, *-uoja*, *-avo* (*geľtõnas*, *-a* 1, 3); *raudõnuoti*, *-uoja*, *-avo* (: *raudõnas*, *-a* 1).

Literatūra

DLKŽ1 – Kruopas, Jonas, red. 1954. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

DLKŽ2 – Kruopas, Jonas, red. 1972. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. II papildytas leidimas. Vilnius: Mintis.

DLKŽ3 – Keinys, Stasys, red. 1993. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. III pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

DLKŽ4 – Keinys, Stasys, red. 2000. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. IV pataisytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

DLKŽ6 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 6-tas (3 elektroninis) leid. Kompaktinė plokštelė. Vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006 (<http://dz.lki.lt>).

DLKŽ7 – Keinys, Stasys, red. 2012. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. VII pataisytas leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

DLKŽ8 – Keinys, Stasys, red. 2021. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. VIII pataisytas leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Stundžia, Bonifacas. 2014. *Bendrinės lietuvių kalbos akcentologija*. Vilnius: Eugrimas.

Dace Markus

Rygos technikos universitetas / Riga Technical University

The relationship between standard and spoken language in the territory with dialect speakers

The standard language identifies an idealized dominant variety within a language and is used in spoken and written communication in a society. The standard language arises when a certain dialect begins to be used in written form. Latvian standard language is based on the Central Latvian Dialect. It is used in schools, in the media, by governments, for official and international communication. Dictionaries, grammars, schools, universities, and language research institutions help to stabilize linguistic norms. At the same time, non-standard elements can also be heard in the Latvian standard language when speakers are from a concrete dialect. The presentation is about regional variations of Latvian pronunciation which are often heard in Latvian Standard language spoken by High Latvian dialect deep Latgalian subdialect speakers from Vidzeme region. This region is officially called Malenian and Malenian variant speakers use local subdialect at home and with friends, but they use the standard language in more formal situations. Even speaking standard language, they continue to use some dialectal variations. During this presentation the analysis of the recorded materials describing the impact of the subdialects will be demonstrated about people thinking they speak Latvian standard language. This influence manifests itself most vividly in two phonetic features:

1. In spoken Latvian standard language we have two letters for four phonemes: short narrow phoneme *e* [e], long narrow phoneme *ē* [e:], short wide phoneme *e* [æ] and long wide phoneme *ē* [æ:], but in Malenian variant only narrow phonemes are used therefore many Malenians use narrow phonemes even instead of wide one.

2. Very persistent is the marked broken syllable intonation in the Malenian subdialects. This is a sign by which you can recognize relatives or neighbours in any area when hear their broken syllable intonation.

These features are passed from one generation to the next even speakers are academically highly educated.

Danguolė Mikulėnienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Kazimieras Būga ir Jurgis Gerullis: (ne)perskaityti laiškai

Iki šiol Lietuvos archyvuose ir bibliotekų rankraštynuose aptinkama neskelbtų dokumentų, svarbių lietuvių kalbotyros istorijai. Tarp jų – ir laiškai, iš kurių galima atkurti ne tik paskirus susirašinėjusių asmenų gyvenimo epizodus, bet ir (re)konstruoti lituanistikai reikšmingus sociokultūrinio Lietuvos gyvenimo faktus.

Išsamiai ištyrinėta ir aprašyta Kazimiero Būgos biografija (Zinkevičius, Kabelka 1958), tačiau apie Gerullį žinoma palyginti nedaug. Sovietmečiu paskelbti tik svarbiausi jo gyvenimo faktai (Sabaliauskas 1979). Nors vėliau rasta daugiau medžiagos apie 1931–1933 m. Gerullio vadovautus tarmių medžiagos rinkimo kursus Kaune (Morkūnas 2000: 283–290; Mikulėnienė 2021: 104–109), tačiau iki šiol dėl duomenų stokos mažai aptarti Gerullio ryšiai su Lietuva.

Pranešime supažindinama su keliais Kazimiero Būgos laiškais Jurgiui Gerulliui ir Jurgio Gerullio laiškais, rašytais Juzei Būgienei ir Lietuvos universiteto Humanitarinio fakulteto administracijai jau po Būgos mirties.

Iš kalbininkų susirašinėjimo matyti, kad abu artimai bendravo: Būga kvietė Gerullį gyventi ir dirbti Lietuvoje, Gerullis prašė Būgos prisidėti prie būsimosios lietuvių tarmių chrestomatijos. Pastarais, būdamas labai užimtas prie žodyno, chrestomatijos darbų atsisakė. O Gerullis, paveiktas skaudaus Būgos šeimos likimo netekus maitintojo, atsisakė siūlomo darbo Lietuvos universitete.

Pranešime pateikiama ir daugiau su Būga susijusios archyvinės medžiagos.

Šaltiniai

Būga, K[azimieras], 2 laiškai prof. Gerulliui lituanistikos ir filologijos klausimais, LLTI BR, F7-26.

2 J. Gerullio laiškai K. Būgos žmonai, LLTI BR, F 7-33.

[Gerullis], 14. XI. 1925, Lietuvos Universiteto Humanitarinių mokslų fakultetui Kaune. – Universiteto bendroji byla, 1925 m., II tomas, LCVA, f. 391, ap. 4, b. 805, l. 46 ir kt.

Literatūra

Mikulėnienė, Danguolė. 2021. *Lietuvių kalbos instituto istorija 1: lietuvių kalbos ir kalbotyros institucionalizacija*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 130–131.

Morkūnas, Kazys. 2000. Jurgio Gerulio kursai tarmėms tirti. *Archivum Lithuanicum* 2, 283–290.

Sabaliauskas, Algirdas. 1979. *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija: iki 1940 m.* Vilnius: Mokslas, 219–221.

Zinkevičius, Zigmas, Jonas Kabelka. 1958. Kazimieras Būga. In: Būga Kazimieras. *Rinktiniai raštai*, t. 1. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 13–100 ir kt.

Asta Mitkevičienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Semantiškai (ne)lygiaverčiai sinoniminiai terminai

Terminai ne tik įvardija, bet ir reiškia, jie nukreipia į sąvoką konkrečiu būdu ir eksplikuoja tik atrinktus semantinius požymius (Freixa 2006). Sąvokos raiškos pokyčiai gali paveikti sąvokas, nes orientuoja auditoriją į tam tikrą suvokimą. Jie gali išryškinti ir visai kitokį sąvokos suvokimą, ir subtilius reikšmės pokyčius, kuriuos vargiai galima traktuoti kaip sąvokos pokyčius (Freixa, Fernández-Silva 2017). Nepaisant mononimijos siekiamybės terminijose, terminams būdinga sinonimija, o sinoniminiai terminai ne visada atspindi tuos pačius sąvokos požymius. Didžiausias conceptualusis nuotolis tarp sinonimų (kitaip – įvardijamųjų variantų) pastebimas tada, kai šiuos sudaro skirtingi leksiniai vienetai.

Pranešime aptariamas (beveik) netyrinėtas terminų sinonimijos aspektas – sinoniminių terminų semantinis nuotolis, kuris atspindi jų raiškoje. Žvalgomajam tyrimui buvo pasirinkti lietuviški dvižodžiai sinoniminiai terminai, užfiksuoti dviejuose terminų žodynuose, aprobuotuose Valstybinės lietuvių kalbos komisijos. Apie semantinius dvižodžių sinonimų skirtumus ir jų dydį sprendžiama iš jų struktūrinių dėmenų – žodžių – reikšmės. Kaip atspirties tašką paėmus S. Fernández-Silvos (2016) terminų varijavimo klasifikaciją pagal variantų semantinį nuotolį nuo pagrindinio termino, semantinio nuotolio kategorija pirmą kartą pabandyta pritaikyti sisteminiams sinonimams.

Pagal besiskiriančiais sinonimų dėmenimis einančių žodžių leksinės reikšmės (ne)artimumą išskirti 3 dvižodžių sinonimų tipai: 1) sinoniminiai terminai su tapačios ar labai artimos leksinės reikšmės (t. y. sinoniminiais) besiskiriančiais dėmenimis, pvz., emocinis pastovumas – emocinis stabilumas, 2) sinoniminiai terminai, išreikšti skirtingos leksinės reikšmės besiskiriančiais dėmenimis, pvz., biuro popierius – spausdinimo popierius, 3) sinoniminiai terminai su susijusios leksinės reikšmės besiskiriančiais dėmenimis, pvz., grafinė informacija – vaizdinė informacija. Atitinkamai skiriasi ir išskirtųjų tipų semantinis nuotolis – mažiausias tarp 1-ojo tipo, didžiausias – tarp 2-ojo tipo sinonimų. Pastarieji sinoniminiai terminai – aspektiniai sinonimai – yra komplementarūs, vienas kitą papildantys tos pačios sąvokos įvardijimai, o jų skirtumas yra kognityvinio pamato. Aspektinių sinonimų sinonimiškumą galima identifikuoti tik iš sąvokų ir terminų sistemos. 3-asis sinonimų tipas (sinoniminiai terminai su susijusios reikšmės leksemomis) yra tarpinis pagal sinonimų semantinio nuotolio dydį. Šio tipo sinoniminių terminų besiskiriančius dėmenis sieja hiperoniminiai, partoniminiai ar asociatyvieji (tarp kurių net ir konversiniai) santykiai, tad tokią sinonimiją galima aiškinti metonimija (metoniminiu variantiškumu).

Taigi, sinoniminiai terminai būna tiek semantiškai lygiaverčiai, tiek ir nelygiaverčiai. Jie gali eksplikuoti tuos pačius, loginiu ar ontologiniu ryšiu susijusius arba visai kitus sąvokos požymius.

Literatūra

- Fernández-Silva S. 2016. The Cognitive and Rhetorical Role of Term Variation and Its Contribution to Knowledge Construction in Research Articles. *Terminology* 22(1), 52–79.
- Freixa J. 2006. Causes of Denominative Variation in Terminology: A Typology Proposal. *Terminology* 12(1), 51–77.

Freixa J., S. Fernández-Silva. 2017. Terminological Variation and the Unsaturation of Concepts. In: P. Drouin, A. Francœur, J. Humbley, A. Picton (eds.), *Multiple Perspectives on Terminological Variation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 155–180.

Jūratė Pajėdienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Kiprijono Lukausko „*Historia labay grazi*“ ir jos vertimo šaltinis (XVIII a.)

Pranešimu tęsiamas Kiprijono Lukausko (1757–1815) rankraštinio rinkinio *Pamokslas Isz Prisakimu Diewa* [...] 1797 (LP) sanklodos daugiasluoksniškumo ir atitikties šaltiniams, iš kurių buvo versta, tyrimas. Šį kartą parodoma dviejų LP teksto grupių – bibline pasaulio sukūrimo istorija paremto pasakojimo *Historia labay grazi yr unt Zinoima kiekvienam reykalinga* [...] (LP 379-401) ir biblinio patarlių rinkinio *Priedotkas isz Knigu Mundribes Jezusa Sunaus Syrach, kuri wadinam Ecclesiasticus* (LP 402-407) – atitiktis lenkiškam originalui. Tas originalas – tai viena iš Krzysztofo Pussmano *Historya barzo cudna* (HBC, 1551) pagrindu parengtų, bet jau anonimiškai XVIII a. išleistų knygų, teikiančių apokrifinį biblinį romaną *Historya bardzo piękna* ir biblinių patarlių rinkinį *Przydatek z Ksiąg Mądrości Jezusa, syna Syrachowego, ktore zowią Ecclesiasticus*. Nurodytų lietuviško ir lenkiško teksto grupių savitarpio ekvivalentiškumas nustatytas remiantis analitinės šaltinių atrankos, sisteminio interlinijinio gretinimo ir struktūrinės analizės metodais. Sugretinus K. Lukausko rankraščio *Historia* ir *Priedotkas* tekstus su XVI-XVII a. ir XVIII a. *Historya barzo cudna* leidimų tekstais (remtasi kritiniu K. Pussmano *Historyja barzo cudna* leidimu, žr. Osiewicz & Wydra, par., 2022) paaiškėjo bendra šių LP tekstų struktūros ir turinio atitiktis bet kuriam iš žinomų išlikusių XVIII amžiaus HBC leidimų. Pranešime aptariama kuriam iš išlikusių keturių šios prieštarinčiai vertintos, bet labai populiarios lenkiškos XVIII a. knygos leidimų labiausiai artimas Lukausko vertimas.

Dalia Pakalniškienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Dėl CiC tipo intarpinių ir *sta* kamieno veiksmažodžių kilmės ir darybos

Pranešime pristatomas vieno pogrupio – trumpojo vokalizmo lietuvių kalbos intarpinių ir *sta* kamieno veiksmažodžių su šaknies *i* – kilmės ir darybos klausimai. Išsamus CiC- tipo intarpinių ir *sta* kamieno veiksmažodžių inventorius, suregistruotas iš įvairių šaltinių – senųjų raštų, tarmių, dabartinės kalbos, ir veiksmažodžių formaliosios struktūros, darybos ir semantikos tyrimas teikia galimybių atskleisti šios gausios fleksinės klasės atsiradimo būdus.

Tyrimo duomenimis, 80 proc. CiC- tipo intarpinių ir *sta* kamieno veiksmažodžių yra motyvuotieji žodžiai, t. y. veiksmažodžiai, kurie remiasi kitais lietuvių kalbos leksiniais vienetais arba turi onomatopėjinę formaliąją struktūrą. Nemotyvuotoji leksika, t. y. veiksmažodžiai, kurių sinchroniškai negalime susieti su kitais lietuvių kalbos vienetais, sudaro tik penktadalį CiC- tipo veiksmažodžių (20 proc.). Pranešime daugiausia dėmesio skiriama motyvuotajai leksikai – darybos kategorijoms, predikatinių situacijų tipams, semantikai, turinio ir formaliosios raiškos ryšiams aptarti.

Dalia Pakalniškienė, Jūratė Lubienė

Klaipėdos universitetas / University of Klaipėda

Šiaurės žemaičių somatonimai: rankų teminis pogrupis

Pranešime pristatomas šiaurės žemaičių (ŠŽ) patarmės somatonimų rankų teminio pogrupio holistinis semantinis tyrimas, teikiantis galimybių nustatyti konceptualiuosius (kognityviusius, aksiologinius ir asociacinius-vaizdinius) rankos ir jos dalių požymius.

Rašytinių šaltinių (žodynų, jų kartotekų, ŠŽ tekstų) ir apklausų (žodinių, anketinių) duomenimis, ŠŽ patarmėje fiksuojama apie 100 tiriamojo teminio pogrupio leksemų, pavadinančių rankas, skirtingo skaidumo (partonomijos) laipsnio jų dalis ar tam tikras vietas – iš viso 20 etnoanatominų denotatų.

Didžioji dalis rankų ir jų dalių pavadinimų – sinchroniškai motyvuoti. Jų onomasiologinė struktūra implicitiškai, rečiau eksplicitiškai fiksuoja ryškiausius kognityviusius įvardijamųjų požymius, tarp kurių dažniausi – deskripyvieji (ypač formos, dydžio, pavyzdžiui, *irklos* 'rankos', *strūbis* 'alkūnė', *ilgpirštis* 'smilius, antrasis rankos pirštas') ir funkciniai (ypač kineziniai, fizinės veiklos, pavyzdžiui, *gribšnāgė* 'ranka', *gniáužta* / *gniáužtas* 'plaštaka', *linkmuō 2* / *linkminys 2* 'vidinė alkūnės pusė'). Iš sinchroniškai motyvuotų leksemų onomasiologinės struktūros nustatytus kognityviusius požymius patvirtina, jų sąrašą papildoma leksemų sisteminių semantinių santykių teminėse, poliseminėse, darybinėse paradigmos tyrimas, frazeologizmų struktūros ir reikšmės analizė. Pavyzdžiui, deskriptyvieji struktūriniai rankos ir jos dalių skaidumo požymiai labiausiai ryškėja iš holoniminių-meroniminių šio teminio pogrupio leksemų santykių, psichofiziniai jausmų raiškos požymiai liudijami tik frazeologizmų.

Dauguma rankų ir jų dalių pavadinimų reprezentuoja konceptualiuosius aksiologinius požymius. Neigiamai vertinamos įprasto išorės standarto, prototipinės formos neatitinkančios rankos ar plaštakos. Aksiologinei kategorijai skiriamas ir kūno dalies svarbos požymis. Iš visų rankos dalių svarbiausia – plaštaka. Tokį teiginį pagrindžia keletas leksinės sistemos argumentų: didžiausias leksinių sinonimų kiekis, sugniaužtos ir bepirštės plaštakos įvardijimas, rankos ir plaštakos reikšmės turinčios onomatemos, plaštakos dalių pavadinimai, itin gausi frazeologija.

Be kognityviųjų ir aksiologinių, metaforiniai rankos ir jos dalių pavadinimai reprezentuoja dar ir konceptualiuosius vaizdinius-asociacinius požymius. Rankos ir plaštakos ŠŽ patarmėje dažniausiai asociatyviai gretinamos su tradicinio kaimo buities ir aplinkos elementais – rankose laikomais darbo įrankiais, gyvulio kanopomis.

Jurgis Pakerys, Agnė Navickaitė-Klišauskienė, Virginijus Dadurkevičius

Vilniaus universitetas / Vilnius University; Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University

Jungtinio lietuvių kalbos tekstyno priesaginiai daiktavardžiai ir pamatiniai jų žodžiai (atviras duomenų rinkinys)

Baigę projektą „Lietuvių kalbos priesaginių daiktavardžių darybinis produktyvumas Jungtinio tekstyno duomenimis“ planuojame į CLARIN-LT saugyklą (<http://clarin-lt.lt/>) įkelti išvestinių daiktavardžių, jų dažnių ir pamatinių žodžių sąrašą. Šis sąrašas sudarytas naudojantis Jungtinio lietuvių kalbos tekstyno medžiaga, kurią sudaro apie 1.3 mlrd. žodžių pavartojimų (Dadurkevičius, Petrauskaitė 2020: 123–124). Pranešimo metu pristatysime bandomąjį sąrašo variantą ir aptarsime du svarbiausius su jo rengimu susijusius klausimus: automatinį ir pusiau automatinį lemavimą ir pamatinių žodžių nustatymą.

Rengdami analizuotinių tekstyno daiktavardžių sąrašą, pirmiausia pasinaudojome „Hunspell“ platformos pagrindu sukurtu lemavimo įrankiu (Dadurkevičius 2017). Tiriamojo tekstyno apimtis didelė, todėl pastebėjome nemažai retesnių daiktavardžių, kurių šis įrankis neatpažino. Tada ėmėmės papildomos pusiau automatinės analizės, kuri leido lemy sąrašą reikšmingai praplėsti: automatiškai ieškojome galimų daiktavardžių (su rūpimomis priesagomis) formų, jas jungėme į lemas ir, esant galimybei, automatiškai nurodėme galimus pamatinius žodžius. Gautus sąrašus rankiniu būdu peržiūrėjome ir netinkamas (dirbtinai atstatytas) lemas atmetėme, kur reikėjo, koregavome arba įrašėme pamatinius žodžius. Peržiūrėdami rezultatus taip pat pastebėjome, kad dėl homografinių formų sąrašė dirbtinai padaugėja lemy ir padidėja jų dažnis, bet šio aspekto pataisyti negalėjome dėl didelio duomenų kiekio (pvz., formos mokytojas, mokytojai, mokytoją, mokytojų gali priklausyti ir lemai mokytojas, ir mokytoja).

Prieš pereidami prie pamatinių žodžių nustatymo klausimų turime pasakyti, kad nagrinėjome ne visų, o tik daugumos produktyviausių priesagų vedinius. Būtent todėl daugelis daiktavardžių buvo akivaizdžiai skaidūs, pvz.: *stat-yb-a* ← *stat-y-ti*, *šok-ėj-a* ← *šok-ti*, *trin-tuk-as* ← *trin-ti*, *vir-ykl-ė* ← *vir-ti* ir pan. Vis dėlto pasitaikė atvejų, kurių pamatavimas buvo abejotinas dėl vedinio reikšmės raidos (paprastai – leksikalizacijos), rečiau vartojamų pamatinių žodžių arba atitinkamų jų reikšmių, pvz., šių žodžių pamatus kalbininkams nustatyti nesunku, bet pranešime keliame klausimą, ar dabartinės kalbos vartotojai tuos žodžius vis dar susieja: *tar-yb-a* ← *tar-ti(s)*, *pribuv-ėj-a* ← *pribū-ti*, *myg-tuk-as* ← *myg-ti* (atitinkama reikšmė dažniausiai vartojamas spausti), *svarst-ykl-ės* ← *svarst-y-ti* ‘dažnai sverti’ ir kt. Be to, mūsų projekto tikslas buvo įvertinti priesagų produktyvumą atsižvelgiant į jomis žymimas kategorijas, todėl stengėmės darybiškai skaidžiais (ir į mūsų skaičiavimus) įtrauktinais laikyti tokius vedinius, kurie turi (arba gali turėti) nagrinėjamą kategoriją atitinkančią reikšmę. Tai padaryti ne visada buvo lengva: sakysim, daiktavardis *kalėj-im-as* (← *kalė-ti*) dažniausiai vartojamas konkrečia vietos reikšme (‘laisvės atėmimo įstaiga’), bet darėme prielaidą, kad yra galimà ir mus dominanti veiksmo pavadinimo reikšmė, nusakanti ‘buvimą įkalintam’ (tokia reikšmė nurodoma ne viename žodyne). Dėl pastarosios reikšmės šį daiktavardį į savo produktyvumo skaičiavimus įtraukėme ir

pamatinį žodį nurodėme, bet patikrinti, ar tikrai ta reikšmė fiksuota tekstyne, buvo pernelyg sudėtinga, nes būtų reikėję peržiūrėti apie 142 000 pavyzdžių.

Finansavimo šaltinis

Projektą „Lietuvių kalbos priesaginių daiktavardžių darybinis produktyvumas Jungtinio tekstyno duomenimis“ finansuoja Lietuvos mokslo taryba (LMTLT), sutarties Nr. S-LIP-22-6.

Literatūra

- Dadurkevičius, Virginijus. 2017. Lietuvių kalbos morfologija atvirojo kodo „Hunspell“ platformoje [Lithuanian morphology in the Hunspell framework]. *Bendrinė kalba* 90, [1-17], <https://journals.iki.lt/bendrinekalba/article/view/156>.
- Dadurkevičius, Virginijus, Rūta Petrauskaitė. 2020. Corpus-based methods for assessment of traditional dictionaries. In: Utkā, Andrius, Jurgita Vaičėnonienė, Jolanta Kovalevskaitė, Danguolė Kalinauskaitė (eds.), *Human Language Technologies – The Baltic Perspective (Frontiers in Artificial Intelligence and Applications 328)*, 123–126. IOS Press, doi:10.3233/FAIA200613.

Silvija Papaurėlytė-Klovienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Pasaulis pagal motinas (remiantis lietuvių kalbos pasaulėvaizdžio medžiaga)

Pranešimo tikslas – aptarti dalį su konceptu MOTINA lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje siejamos informacijos. Pristatomo tyrimo išvados pagrįstos daugiau nei 500 įvairių žodžio motiniškas, motiniška formų junginių vartojimo pavyzdžių analize. Tiriamosios medžiagos šaltinis – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Rengiant tyrimą pasitelkti konceptualiosios analizės, interpretacijos ir aprašomasis metodai.

Analizuojant žodžių junginių semantiką siekta aprašyti, kokios charakteristikos siejamos su MOTINA, kaip lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje suvokiamas motinai būdingas elgesys, aptarti kalbos pasaulėvaizdyje užfiksuotus tikrovės vertinimo modelius.

Kadangi, remiantis kognityvinei lingvistikai artimu pasaulio kategorizacijos supratimu, konceptas ir kategorija yra tarpusavyje koreliuojantys, bet netapatūs fenomenai, pranešime pristatomas tyrimas kartu yra ir vieno iš lietuvių kalbos pasaulėvaizdžiui būdingų pasaulio kategorizacijos fragmentų aprašymas.

Dalis pasaulio kategorizacijos lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje ypatumų, kai atskaitos taškais laikomi asmenys (moterys, vaikai, vyrai, tėvai; Lietuvos etninių regionų gyventojai; kaimyninių tautų atstovai; draugas, priešas; brolis, sesuo), jau aprašyti (Papaurėlytė-Klovienė 2007, 2008, 2009, 2010 a, 2010 b, 2019, 2022, 2023). Pranešime pristatomas tyrimas papildo kalboje užfiksuoto pasaulio vaizdo atspindžio aprašymus.

Aptarus dalį su konceptu MOTINA lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje siejamo turinio, t. y. iš dalies atlikus motiniškumo kategorijos analizę, padaryta išvada, kad motina lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje siejama su globos, rūpesčio meilės motyvais, jai nepriskiriamas polinkis aiškiai parodyti subordinacinį santykį, išreikšti savo valią ar ją primesti, demonstruoti žodinę agresiją. Kalbos pasaulėvaizdyje užfiksuota, kad motina pataria, paguodžia, bet ne smerkia ar įsako.

Motina nėra siejama su konkretų rezultatų turinčiais ir rezultatyviais veiksmiais. Jos judesiai orientuoti į atstumo su pašnekovu sumažinimą, nerodoma jėga, bet siekiama slopinti įtampą, kurti artimesnį santykį.

Pavyzdžiuose neaprašoma labai stiprių emocijų apraiškos situacijų, nors gausu atskirų emocijų būsenų pavadinimų, taip pat kaip emocijų buvimo vieta ir vidinio gyvenimo reiškinių centras minima motiniška širdis. Vienas iš kalbos pasaulėvaizdyje dažniausiai fiksuojamų motinos mimikos aprašymų – motiniška šypsena.

Kokie dar veiksmas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje priskiriami motinai? Kurios emocijos, remiantis kalbos pasaulėvaizdžio logika, jai būdingiausios? Į šiuos ir kitus klausimus siekiama atsakyti pranešime.

Literatūra

- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2007. Vaikas – pasaulio kategorizacijos atskaitos taškas. *Acta Humanitarica Universitatis Saulensis. Mokslo darbai 3*, 118–125. ISSN 1822-7309. Šiauliai: ŠU I-kla.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2008. Vaikų, moterų ir vyrų elgesys kaip pasaulio kategorizacijos atskaitos taškas (remiantis lietuvių kalbos pasaulėvaizdžio medžiaga). *Filologija 13*, 106–119.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2009. Lietuvių nacionalinis charakteris lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje: ar galime vadintis darbščiaisiais pavyduoliais? *Acta humanitarica universitatis Saulensis 8: Vardas kultūroje*, 244–252.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2010 a. Kaimyninių tautų atstovų nacionalinio charakterio specifika lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Lietuvių kalba 4*, 1–9. ISSN 1822-525X. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=141>
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija, Kazimieras Romualdas Župerka. 2010 b. Lietuvos etninių sričių gyventojų charakterio bruožai lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Kalbos kultūra 83*, 185–201. ISSN 0130-279.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija, Aina Būdvytytė. 2019. Tėvas kaip pasaulio kategorizacijos atskaitos taškas lietuvių ir vokiečių kalbų pasaulėvaizdžiuose. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums = The word: aspects of research 23(1/2)*. Liepāja: LiePA, 266–276.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2022. Būti broliu, būti seserimi. *Pasaulio lietuvis (2022 10 21)*. Prieiga internete. Žiūrėta 2022-11-25.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2023. Draugas ir priešas kaip pasaulio kategorizacijos atskaitos taškai lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Acta Linguistica Lithuanica 88*, 206–225. ISSN 2669-218X. DOI: doi.org/10.35321/all88-10. Prieiga internete: <https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2246/2339>.

Erika Rimkutė

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University

Moksleivių skyrybos įgūdžiai: realybė vs. įsivaizdavimas (išplėstinių pažyminių ir šalutinių pažyminio dėmenų atvejai)

2022–2023 metais dviejose Kauno rajono gimnazijose (Čekiškės Prano Dovydaičio ir Babtų) buvo analizuota, ar 10–12 klasių mokiniai skiria išplėstinius pažyminius ir šalutinius pažyminio dėmenis, ar atskiria šiuos du skyrybos atvejus. Atliktas kiekybinis (išanalizuotos 126 mokinių anketos) ir kokybinis tyrimas (apklaustos 5 mokytojos lituanistės) (duomenis surinko ir išanalizavo VDU Lietuvių filologijos ir bakalauro programos studentė Virginija Zavedskaitė).

Pasirinkti išplėstinių pažyminių ir šalutinių pažyminio dėmenų skyrybos atvejai, nes jie yra privalomai skiriami, bet neretai painiojami. Interviu su mokytojomis lituanistėmis patvirtino, kad minėti skyrybos atvejai yra vieni iš sudėtingiausių.

Lietuvių kalbos (įskaitant ir skyrybos, sintaksės) mokymas baigiamas 10-oje klasėje. 11-oje ir 12-oje klasėse didžiausias dėmesys skiriamas literatūros mokymui. Buvo iškelta hipotezė, jog mokinių, besimokančių 10-oje klasėje, žinios apie skyrybą yra geresnės negu besimokančių aukštesnėse klasėse, nes 10 klasėje baigiamas visas kalbos kursas ir mokiniai būna geriausiai įsiminę kalbos taisykles. Atlikto kiekybinio tyrimo duomenys patvirtino šią hipotezę. Taip pat, atlikus interviu su mokytojomis, paaiškėjo, kad išplėstinių pažyminių ir šalutinių pažyminio dėmenų skyryba yra sudėtinga ne tik mokiniams; šie skyrybos atvejai kelia iššūkių ir mokytojams, kuriems tenka aiškinti šiuos skyrybos atvejus mokiniams.

Apibendrinus kiekybinės apklausos rezultatus, galima teigti, kad mokiniams sunkiau sekasi skirti išplėstinius pažyminius, ypač jei toks pažyminys yra sakinio viduryje ir turi būti skiriamas iš abiejų pusių. Šalutinių pažyminio dėmenų skyrybos rezultatai kiek geresni. Manoma, kad dėl to, jog mokiniai atpažįsta jungtukus ar jungiamuosius žodžius, kuriais dažnai pradedami šalutiniai dėmenys. Tai leidžia teigti, kad, negebant tinkamai sintaksiškai išanalizuoti sakinio, padaroma skyrybos klaidų, pernelyg pasikliaujama intonacija, taikomos su konkrečiais žodžiais (jungtukais, jungiamaisiais žodžiais) susiejamos taisyklės.

Nepaisant to, kad skirdami išplėstinius pažyminius ir šalutinius pažyminio dėmenis mokiniai padarė nemažai klaidų, nustebino tai, kad, apklausus, ar mokiniams minėtų atvejų skyryba yra sudėtinga, didelė 11-os ir 12-os klasės mokinių dalis parašė, kad šie atvejai nėra sunkūs (nors šių klasių mokinių atsakymuose buvo daugiau klaidų nei dešimtokų rezultatuose), o dešimtokai (nors jų rezultatai buvo geresni) teigė, kad aptariami skyrybos atvejai yra sudėtingi. Taigi, remiantis analizuotais duomenimis, galima daryti atsargią išvadą, kad nekoreliuoja mokinių skyrybos įgūdžiai ir pasitikėjimas savo jėgomis.

Nors pranešime nebus pristatyta nei reprezentatyvi mokinių ir mokytojų apklausa, nei išsami skyrybos atvejų analizė, vis dėlto tikimasi, kad jis suteiks naujų įžvalgų, su kokiais sunkumais susiduria mokytojai ir mokiniai mokydami(esi) skyrybos, kaip juos sprendžia, paskatins diskusijas, kokių galima pasiūlyti būdų skyrybos įgūdžiams pagerinti.

Vilija Sakalauskienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Etnolingvistinė informacija lietuvių leksikografiniuose šaltiniuose: kalbinis kultūrinis miežio poveikslas

Rekonstruodami kalbinio pasaulio vaizdą, susijusį su augalais, tarp jų ir javais, prieš akis turime ypač turtingą lietuvių leksikografinių šaltinių medžiagą, kurioje užkoduotas atsakymas į klausimą: kaip žmogus suvokia pasaulį, kaip mąsto apie augalus, kokias savybes jiems priskiria.

Leksikografiniai šaltiniai, kaip tam tikro žanro tekstai, puikiai pasitarnauja atliekant leksinius semantinius tyrimus, paremtus kalbinio pasaulio vaizdo eksplikavimo metodologija, ir yra reikšmingi atskleidžiant kultūrinį žodžio funkcionavimo kontekstą.

Šio pranešimo tikslas – remiantis lietuvių leksikografiniais šaltiniais rekonstruoti vieno iš pagrindinių javų – miežio – kalbinį kultūrinį poveikslą lietuvių kalboje. Pasitelkiant kognityvinę definiciją, kurios pagrindinis tikslas, pasak Liublino etnolingvistikos mokyklos įkūrėjo Jerzio Bartmiński, – parodyti, kaip tam tikrus pasaulio objektus ir reiškinius suvokia kalbinės ir kultūrinės bendruomenės atstovai, t. y. kokios žinios apie pasaulį, jo kategorizavimą ir vertinimą glūdi tam tikros bendruomenės vartojamoje kalboje (Bartmiński 1988: 169). Pranešime dėmesys kreipiamas į miežio ir žmogaus būties ir kultūros ryšį, miežio žmogui teikiamas vertybes, miežio vertinimą kitų javų atžvilgiu. Etnolingvistikos informacijos apie miežį galima rasti lietuvių leksikografinių šaltinių žodžių straipsniuose: definicijose (miežis apibūdinamas kaip vasarinis varpinis jvas su lukštuotais (LKŽe), akuotais (KzRŽ, ŠvakžŽ), akuotuotais (ZanŽ) grūdais, maistinis ir pašarinis (JrbŽ) jvas ir kt.), iliustraciniuose sakiniuose (*Miežiai kaip mūras gražūs; Mala miežius i(r) kepa duoną; Miežio kvapas duonai netinka, va rugio; Kad miežių žvirbliai nepult, reikia sėjant tylėt*), frazeologizmuose (*Atsibodo kaip vištai miežio grūdas; Kaip perkūno miežiai*), paremijose (*Kur miežiai telpa, nereik rugių*), vediniuose (*miežainė, miežiena, miežieniai, miežinis*), dūriniuose (*miežlaiškiai, miežiabrolis, avižmiažiai, miežiapeliai*), junginiuose (*miežis dryžutis, miežių kraujas, karčiuotasis miežis*) ir kt.

Miežis kaip maistinis augalas, naudotas ne tik kasdieninėje mityboje ir apeiginiams valgiams ruošti, bet ir liaudies medicinoje. Žmogaus ir gamtos santykis atsiskleidžia tikėjimuose. Daugelis tikėjimų padeda žmogui pačiam apsisaugoti ir apsaugoti javus, tikėtis gero derliaus, nuspėti orus, laikytis ūkio darbų eiliškumo. Pabrėžtina, kad leksikografiniai šaltiniai teikia gerokai ribotesnę medžiagą negu tautosakos naratyvai. Tačiau, remiantis pastaraisiais, žodynų medžiagoje galima pakankamai rasti etnolingvistikos informacijos apie kalbinį kultūrinį augalų poveikslą.

Literatūra

Bartmiński, Jerzy. 1988. Definicja kognitywna jak narzędzie opisu konotacji. *Konotacja*. Lublin, 169–183.

JrbŽ – *Jurbarko šnektos žodynas: rankraštis*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

KzRŽ – Pupkis, Aldonas. *Kazlų Rūdos šnektos žodynas 1–2*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 2008–2009.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas 1–20, 1941–2002*. Elektroninis leidimas. Red. kolegija: G. Naktinienė (vyr. redaktorė), J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 2005 (atnaujinta versija 2008 ir 2018). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>.

Švakžž – Vanagienė, Birutė. 2014–2015. *Šiaurės vakarų žemaičių žodynas: Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos 1–2*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

ZanŽ - ZanŽ – *Zanavykų šnektos žodynas 1–3*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 2003.

Michal Schwarz

Masaryko universitetas / Masaryk University

East Asian Spoken and Written Language Contacts: with focus on Chinese and Vietnamese

The purpose of this presentation is to focus on the conditions and contexts of language change in relation to parallel use of spoken and written forms of languages. The paper will give examples of contrasts between language change in direct spoken language contact (= examples of code-switching from previous fieldwork) and written language contact. Main part of the paper will be focused on gradual adoption or copying of lexical or grammatical patterns from actively used written language: exactly from written Chinese to Vietnamese. While introductory typological comments will characterize processes shaping results of similarities among main East Asian languages, the written language contact will be documented on specific stages of interferences of Vietnamese speakers with Written Chinese. These cases of gradual adoption of lexical patterns accompanying development of distinct forms of written language contacts offer following advantages and data for theoretical reflection.

1) There is frequent influence of religion on the form and spread of written language contacts. From evolutionary reasons, in ancient languages the written language was the language of culturally or economically more developed, dominant or attractive group related to introduction of administration and missionary activities.

2) In particular periods of their history, the Vietnamese were under direct and later indirect Chinese rule and cultural influence. In these circumstances, the form of adoption of lexical patterns was related to following settings, stages and outcomes:

A) Direct Chinese rule over the Vietnamese in the first millennium AD with direct influence of spoken and written Chinese limited on highest elites – outcome: rather smaller impact of written Chinese language on Vietnamese.

B) First stage of Vietnamese independence since 10th century AD, when written Chinese remains in the use by Vietnamese without active presence of Chinese elites. This period is characterized by gradual creation of own Vietnamese written language and script. Outcome: more widespread adoption of Chinese culture among the Vietnamese and growing impact of written Chinese on written and spoken Vietnamese

C) Second stage of Vietnamese independence since 15th century AD with full co-existence of Chinese and Vietnamese written languages. Outcome: widest adoption of grammatical forms from written Chinese to Vietnamese

D) Third period mainly in 18th and 19th centuries: when Chinese language serves as a medium of adoption of scientific terminology from Western languages or Japanese into Vietnamese language. Outcome: new strata in nominal syntax.

E) Influence of spoken Chinese and interferences of Cantonese and Vietnamese in South Vietnam. Outcome: new phonetic layers in Chinese loanwords in South Vietnamese.

The presentation of above-mentioned settings and outcomes intends to contribute to the first conference topic and also to interdisciplinarity related questions.

Marius Smetona

Vilniaus universitetas / Vilnius University

Pilietiškumas lietuviškame pasaulėvaizdyje

„Pilietiškumas – mūsų santykis su valstybe, kuris gali būti skirtingai išreikštas veiksmis“ – sako istorikė Luka Lesauskaitė.

Kiekvienas žmogus pilietiškumą suprantą savaip. Vienam tai – himno giedojimas per valstybės šventes, kitam tai – padėjimas pereiti močiutei per perėją, ar pagelbėti tėvams, seneliams namų ruošoje.

Būti pilietišku asmeniu valstybėje reiškia prisiimti daugiau pareigų, nei reikalauja įstatymai, rodyti pagarbą valstybei bei jos piliečiams. Kiekvienas lietuvis, nesvarbu vyras, moteris, jaunas, senyvas, turi galvoti apie naudą visuomenei, o ne tik sau.

Klausimas, ką reiškia būti piliečiu ar piliete, šiuo metu filosofijoje kaip niekada aktualus, nes jis atspindi pilietiškumo sunykimo šiuolaikinėse demokratinėse visuomenėse tendenciją. Šiuolaikinėje politinėje filosofijoje susiduria dvi tradicijos – liberalizmas ir respublikonizmas, kurios formuluoja skirtingas perspektyvas. Liberalusis modelis pilietiškumą apibrėžia kaip teisinį asmens statusą, kurio branduolį sudaro individų disponavimas tam tikromis socialinėmis, pilietinėmis ir politinėmis teisėmis. Respublikoniškasis modelis tokio vienareikšmiško atsakymo nepateikia, nes čia egzistuoja bent dvi stovyklos, kurios šiek tiek skirtingai žiūri į tai, koks turėtų būti (geras) pilietis, tačiau galima teigti, kad abiem joms viena svarbiausių pilietiškumo charakteristikų yra dalyvavimas viešuosiuose reikaluose, valstybės valdyme. Liberalizmas yra naujųjų amžių filosofijos produktas, tačiau abiejų pilietiškumo modelių ištakos atrandamos Antikoje. Respublikoniškasis pilietiškumo modelis kildinamas iš Aristotelio politinės filosofijos ir etikos, kurioje buvimas piliečiu reiškia tiesioginį dalyvavimą valstybės valdyme. Naujųjų amžių filosofijoje šios tradicijos atgaivinimas siejamas su Renesanso laikų Italijos savarankiškų miestų iškilimu, radusiu atgarsį Machiavelli'o filosofijoje. Vėliau europietiškas variantas plėtojamas Jeano Jacques'o Rousseau, o amerikietiškas – Alexis'o de Tocqueville'o darbuose.

Leksmos *pilietiškumas* apibūdinimą „Lietuvių kalbos žodynas“ (LKŽ) kreipia žiūrėti į pamatinį žodį *pilietiškas*, kurio pateikiama viena reikšmė – derantis, tinkantis piliečiui (*Pilietiškas galvojimas* NdŽ). *Pilietiškas* išvestas iš *piliečio*, tad pamatinio žodžio reikšmė leistų suprasti, kas dera ar tinka piliečiui. *Pilietis* LKŽ turi dvi reikšmes: 1. pilnateisis kurios nors valstybės narys; 2. – pilies gyventojas.

„Dabartinės kalbos žodyne“ (DLKŽ) nepateikiama leksema *pilietiškumas*, o *pilietiškas* kreipia į *pilietis*, kurio teikiamos dvi reikšmės: 1. asmuo, turintis pilietybę ir 2. *knyg.* oficialus suaugusio asmens vadinimas.

Kituose lietuviškuose leksikografiniuose šaltiniuose („Sinonimų žodyne“, „Antonimų žodyne“) neteikiama nė viena minėtoji leksema. Taigi, kas dera piliečiui iš abiejuose žodynuose pateikto pamatinio žodžio nėra aišku, todėl prasminga tampa apklausos analizė ir tekstų medžiaga.

Studentams pilietiškumas turi daug reikšmių ir atspalvių: vidinė žmogaus stiprybė, meilė ir ištikimybė gimtajai šaliai ir kraštui; pasiaukojimas; pagarba tautiniams simboliams; istorijos

gerbimas; savo kalbos mokėjimas; mokesčių mokėjimas; balsavimas ir t.t. Dažniausios asociacijos su patriotizmu.

Įvairiuose tekstuose pilietiškumas suprantamas taip, kaip ir jaunimo apklausoje, daug rašoma apie pilietiškumo ugdymą mokyklose (pilietiškumo pagrindų kaip atskiro dalyko mokoma 9–10 (I–II gimnazijos) klasėse), kaip jį skiepyti jaunimui, nes manoma, kad jaunimui pilietiškumo trūksta ir apskritai pilietiškumas lietuvių sąmonėje blėsta (Pilietiškumas: nieko nebereiškianti sąvoka ar visuomenę sutelkiantis jausmas?). Tai, ką apie pilietiškumą sako studentai, stengiamasi perteikti įvairiose diskusijose, viešosiose paskatose, Pilietinio pasipriešinimo dieną, organizuotas nacionalinis pilietiškumo egzaminas.

Taigi pilietiškumas šiandien gali būti suprantamas kaip pareiga, ištikimybė tėvynei, darbas tėvynei ir savo kraštui, tradicijų laikymasis, kalbos puoselėjimas ir t.t.

Irena Smetonienė

Vilniaus universitetas / Vilnius University

Pakanta lietuviškame pasaulėvaizdyje

Pakanta – socioliginis, psichologinis terminas, reiškiantis pakantumą kitokiai nuomonei, pažiūroms, tikėjimui, įsitikinimams.

Lietuvių kalboje esama dviejų pirminių leksemų *kantus* ir *kantrus*. „Lietuvių kalbos žodynas“ (LKŽ) *kantus* apibrėžia kaip pakantus, tolerantiškas (*Kurs kenčia kitą, tas kantus* J.), ramus, o *kantrus* – kuris gali ramiai kęsti, kentėti, santūrus (*Kantrus pakenčia* Dkš. *Kad ir kantrus, vis tiek pradėjo bartis* Ds. *Tai kantrus vaikas: užsigauna ir nerėkia* Vb. *Anas neprapuls: ir kantrus, ir prantus* Ds.). Taigi bandoma atskirti šių leksemų reikšmes – pirmuoju atveju akcentuojamas pakantumas kitam, o antruoju – kentėjimas. Reikšmės skirtumas išlaikomas ir vediniuose *pakantus* bei *pakantrus*: *pakantus* pirmoji reikšmė tokia pat kaip ir *pakantrus*, antroji susijusi su tolerancija (*Būk tu namie kaip svečias. Pakantus, taktiškas svečias* A.Gric. *Kita nusikalstamumo egzistavimo priežastis yra pakanti pažiūra į įvairius tvarkos ir drausmės pažeidėjus* sp.); *pakantrus* – kuris kenčia, kantrus (*Jis dideliai pakantrus: visą koją suraižė, o jis nė nesuriko* Vdk.). Teikiant vedinius iš *pakantus* į *pakanta* ir iš *pakantrus* į *pakantra*, skirtumai nyksta. LKŽ teikia dvi sąvokos *pakanta* reikšmes: kantrybė, kantrumas ir pakentimas, tolerancija. Pavyzdžių pateikta labai mažai, tačiau iš gyvosios kalbos, skirtumas tarp reikšmių gerai matyti: (1) – kantrybė, (2) – tolerancija arba pakentimas: (1) *Jei ir skauda, turėk pakantą* Kltn. (2) *Augindami pakantą tarp savęs, auginame ir teisingumą, ir širdingumą* Vd.

Leksemos *pakantra* reikšmės yra tokios pat (nuoroda į *pakantą*): *Jie gyvena didelį pakantrą* Rm. *Apsakinėdavo ištvėrę, pakantrą, garbingumą ir gerumą tėvų* A1884,109. Vadinas, šie vediniai jau gali tekste pakeisti vienas kitas.

„Dabartinės kalbos žodyne“ (DLKŽ) *pakanta* apibrėžiama taip pat, kaip ir LKŽ: 1. kantrybė, kantrumas; 2. pakentimas, tolerancija. Leksema *pakantra* jau nebepateikiama, tačiau yra jos pamatinis žodis *pakantrus* – kuris pakenčia, kantrus (*P. žmogus*).

Pakantus čia apibūdinamas kaip gerbiantis kitų nuomonę, apkantus, tolerantingas (*Jis teisingas, pakantus žmogus*). Kadangi šalia *pakanta* nebeteikiama *pakantra*, neaišku, ar ir šiame žodyne trečiame darybos žingsnyje reikšmės suartėja.

„Sinonimų žodynas“ ne tik pateikia sinonimus tokius pat kaip DLKŽ aiškinama leksemos reikšmė (1. kantrybė, kantrumas; 2. pakentimas, tolerancija), bet ir tą patį pavyzdį prie pirmosios reikšmės. Vadinas, *pakantos* sinonimais galima laikyti visas keturias leksemas: *kantrybė, kantrumas, pakentimas* ir tarptautinį atitikmenį *tolerancija*.

Studentams *pakanta* yra: kantrybė, tolerancija; susitvardymas; toks jausmas, kai tau kas nors nepatinka, bet tu nesakai, neparodai; tai jausmas, kuris padeda priimti kitus tokius, kokie jie yra.

Tekstuose *pakanta* taip pat reiškia kantrybę, teigiamą požiūrį į kitus žmones, net priešingus dalykus (*Demokratija – tai priešingybių pakanta, derinimas*), iškyla terminas *pilietinis pakantumas* (*Tolerancija ir pilietinis pakantumas retai kada veši be aukštesnio išsilavinimo, gilesnio emocinio intelekto ir padoraus elgesio tradicijos*). Dažniausiai *pakanta* vartojama šalia *tolerancijos* ir šių leksemų reikšmių neskiriama (Lotyniškas kilmės terminas „tolerancija“ ir lietuviškas „pakantumas“ yra tos pačios semantinės kilmės žodžiai. Ir pirmas, ir antras kilo iš „kantrybės“ sąvokos). *Pakanta* susijusi ne tik su gyvais daiktais, ji gali būti maistui, vaistams, aštrumui ir t.t. Tačiau *pakanta* turi turėti ribas, nes yra dalykų, kurie negali būti toleruojami: *pakantumas smurtui privalo mažėti; nulinis pakantumas patyčiomis; kiek dar išliks pakanta girtiems vairuotojams* ir t.t.

Taigi, *pakanta* yra kantrybė, susitvardymas, vartojamas kaip tarptautinio žodžio *tolerancija* sinonimas.

Žydrūnas Šidlauskas

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Tarminės ir netarminės kalbos sąveika Rumšiškėse

XXI a., tiriant tarmes daugiamatės dialektologijos instrumentais, pastebima, kad įprastas šalies ploto skaidymas tradicinėmis tarmėmis ir šnektomis gali nebeatspindėti tikrosios kalbinės situacijos. Greta įprastos tarmės sampratos įsigali vietiniai kalbų variantai (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014: 33; 37–38 ir ten nurod. lit.). Migracijos ir kitų procesų veikiami tiriamieji plotai tapę dinamišku tyrimų lauku, ir net tame pačiame Lietuvių kalbos atlaso punkte (ar to paties pateikėjo kalboje) gali būti fiksuojama nevienoda (ne)tarminė vartoseną (Mikulėnienė 2020: 4).

Nenuosekliai vartojamos tarminės ir netarminės formos fiksuotos 2020 m., renkant medžiagą Rušiškėse (LKA 536 punkte), Kaišiadorių rajone: čia ieškota tikrųjų rumšiškėčių – t. y. žmonių, kurie XX a. 6-ajame dešimtmetyje, statant Kaūno hidroelektrinę, buvo atkelti iš senojo Rušiškėčių miestelio. Iš viso buvo apklausti 25 Rušiškėčių gyventojai nuo 58 iki 94 m. amžiaus. Tiriamąją medžiagą sudaro 26 val. 17 min. 46 s. garso įrašų.

Apklausus pateikėjus ir sudarius būdingiausių tarminių ypatybių modelį, paaiškėjo, kad tarminės formos vartojamos greta netarminių – net to paties gyventojų kalboje vartoseną gali būti netendencinga. Be to, protarpinė vartoseną nesietina vien su pateikėjų amžiumi: ji vyrauja ir vyresnių, ir jaunesnių gyventojų kalboje.

Pranešime šis reiškinyas atskleidžiamas aprašomosios statistikos metodu, nurodant, kurios tarminės ypatybės stipriausios ir kokia jų išlikimo perspektyva (prognostinis žvilgsnis). Išanalizuota medžiaga aktuali ir kitiems tarminiams tyrimams, kuriuose aptinkamas kalbinis variantiškumas, ypač – nenuosekli vartoseną.

Šaltiniai ir literatūra

Abromavičius, Stanislovas. 2014. *Sugrįžimas į nuskendusį slėnį*. Kaunas: Naujasis lankas.

Aliūkaitė, Daiva, Danguolė Mikulėnienė. 2014. *Geolingvistika: ideologija, teorija ir metodai. Pagrindinės sąvokos*. In: Mikulėnienė, Danguolė, Violeta Meiliūnaitė, Daiva Aliūkaitė, Rima Bakšienė, Laura Geržotaitė, Jurgita Jaroslaviienė, Gintarė Judžentytė, Asta Leskauskaitė, Jūratė Lubienė, Nadežda Morozova, Dalia Pakalniškienė, Lilija Plygavka, Vilija Ragaišienė, Regina Rinkauskienė, Kristina Rutkovska, Janina Švambarytė-Valužienė, Jolita Urbanavičienė, Daiva Vaišnienė. *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*. Vilnius: Briedis, 29–47.

Mikulėnienė, Danguolė. 2020. Tarmiškumas kaip išmatuojamas dydis. *Lietuvių kalba* 15, 1–11. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuviu-kalba/article/view/22434/21701> (žiūrėta 2024-01-19).

Evaldas Švageris

Vilniaus universitetas / Vilnius University

Formantinę balsių struktūrą veikiančių faktorių ryšiai: žvalgomas ilgųjų ir trumpųjų bendrinės lietuvių kalbos balsių tyrimas

Įprasta eksperimentinius fonetinio kalbos sluoksnio tyrimus atliekančių mokslininkų kasdienybė yra didelis analizuojamų empirinių duomenų variantiškumas. Balsinių fonemų, pavyzdžiui, fonetinei realizacijai įtakos daro daug ir įvairių lingvistinių bei ekstralingvistinių veiksnių. Pasaulinėje tyrimų praktikoje gausiai dokumentuota, kad balsių formantinę struktūrą priklauso nuo kalbančiojo lyties, amžiaus, individualių balso trakto savybių, tarminės priklausomybės, fonotaktinės ir prozodinės kalbos sąrangos, koartikuliacinių reiškinių, galų gale pačios kalbinės sistemos nulemtų vienokių ar kitokių fonemų tarpusavio santykių (platesnę lietuvių kalbos vokalizmo apžvalgą šiuo aspektu žr. Jaroslaviene, Grigorjevs, Urbanavičienė, Indričane 2019: 41–52; Ledichova 2020: 23–44). Vis dėlto didžioji dauguma ankstesnių šios krypties tyrimų išskirtinai orientuoti į patį veiksnį identifikavimą bei jų vienokio ar kitokio poveikio tiriamiesiems garsams nustatymą. Neužpildyta niša šiuose dinaminių kalbos reiškinių tyrimuose lieka visų šių veiksnių tarpusavio santykiai. Naudinga ir reikalinga išaiškinti, ar, pavyzdžiui, balsių formančių distribuciją lemiantys veiksniai yra siejami hierarchinio ryšio, kurio iš jų santykinė galia kintančiomis sąlygomis yra pastovesnė ir didesnė ir pan.

Šiam tikslui pasiekti galima būtų pasinaudoti vienu iš plačiai pasaulyje taikomų statistinių modelių – dvifaktoringe dispersine analize (angliškas trumpinys ANOVA; apie šio modelio taikymą lingvistiniams tyrimams žr. Rietveld 2005: 75–96), kurios viena iš hipotezių yra tikrinama dviejų nepriklausomų kintamųjų (faktorių) interakcijos tikimybė. Kuo, tarkime, daugiau pozicijų yra fiksuojama statistiškai pagrįsta kokybinė balsių skirtis pagal pasirinktą faktorių, tuo jo savarankiškumas ir santykinė įtaka turėtų būti didesnė. Pagal šią metodiką atliktas žvalgomas bendrinės lietuvių kalbos ilgųjų ir trumpųjų balsių tyrimas leidžia daryti preliminarias išvadas, kad vadinamųjų kraštinių balsių (t. y. [a], [i] ir [u]) formančių pasiskirstymas analizuotomis sąlygomis labiausiai reaguoja į kiekybinę (fonologinę) balsių grupės pasikeitimą (kiti į analizę įtraukti faktoriai buvo konsonantinė balsio aplinka, diktoriai ir pozicija frazės kirčio atžvilgiu). Tiesa, hierarchinė visų šių veiksnių grandinė nemažai priklauso ir nuo artikuliacinės balsių grupės (t. y. skirtingus balsius tie patys faktoriai kartais veikia nevienodai). Pridėtina, kad galimybės šį kartą padaryti toli siekiančias išvadas yra ribotos dėl pernelyg mažo į analizę įtraukiamų faktorių skaičiaus, todėl kol kas į šį tyrimą reikėtų žiūrėti kaip į pastangas verifikuoti patį modelį, nustatyti jo galimybes.

Literatūra

- Jaroslaviene, Jurgita, Juris Grigorjevs, Jolita Urbanavičienė, Inese Indričane. 2019. *Baltų kalbų garsynas XXI a. pradžioje: balsių ir garsų sąveikos instrumentinis tyrimas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Ledichova, Edita. 2020. *Lietuvių bendrinės kalbos vokalizmo variantai: eksperimentinis kokybės ypatybių tyrimas*. Humanitarinių mokslų daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių kalbos institutas.
- Rietveld, Toni, Roland van Hout. 2005. *Statistics in Language Research: Analysis of Variance*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Jolita Urbanavičienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

Balsių trukmę lemiančių faktorių tiesioginė konkurencija: interakciniai ir hierarchiniai ryšiai

Balsių kiekybinis požymis – trukmė – yra nuolatinės įvairių faktorių sąveikos objektas. Be nekalbinių (ekstralingvistinių) faktorių (pvz., kalbančiojo lyties, amžiaus, individualių balso trakto savybių) fonetinę garsų realizaciją lemia ir konkrečios kalbos sisteminiai, fonologiniai santykiai. Instrumentiniai garsų tyrimai rodo, kad garsų trukmė gali priklausyti nuo: pozicijos žodyje (tiek žodžio pradžios/žodžio galo atžvilgiu, tiek kirčio atžvilgiu), pasakymo tipo (frazė/izoliuota pozicija), fonetinės aplinkos (gretimų priebalsių – tarimo būdas, tarimo vieta, balso stygų veikla, gretimų balsių – eilė ir pakilimas). Kurių iš šių kalbinių faktorių interakciniai ryšiai su balsių kiekybe yra stipresni, kokie jų hierarchiniai ryšiai – tai ir buvo tyrimo, kuris bus pristatytas pranešime, tikslas.

Kalbinių faktorių interakcija tirta pasitelkus statistinį modelį ANOVA, kuris leidžia dviem oponuojantiems faktoriams sudaryti tiesioginės konkurencijos sąlygas bei verifikuoti jų santykį. Pranešime bus analizuojami keturi balsių trukmei tikėtiną įtaką darantys veiksniai: diktoriai (V1, V2), pozicija (izoliuota, frazės), gretimi priebalsiai (sprogstamieji [k], [p], [t]) ir balsių kokybė ([e/ɤ/ɪ], [ɑ:/u:/i:]).

Balsių trukmę lemiančių faktorių ištyrimas tiesioginės konkurencijos sąlygomis leidžia išdėstyti faktorius hierarchiškai. Balsių trukmei įtaką darantys veiksniai galios mažėjimo tvarka išsidėsto taip: diktorius – priebalsiai – pozicija – balsių kokybė. Nustatyta, kad balsių trukmei didžiausią įtaką daro subjektyvus – diktoriaus – faktorius, o balsių kokybei – objektyvus balsių kiekybės faktorius. Šių faktorių skirtinga santykinė galia suponuoja didesnę balsių trukmės variavimo galimybę, nes trukmę lemiantis subjektyvus faktorius – diktorius – turi daugiau galių keisti balsių trukmę ir mažiau – balsių formančių ribas. Tačiau balsių trukmės variavimas nėra visiškai laisvas: jis taip pat patiria kalbos sistemos spaudimą išlaikyti ilgųjų ir trumpųjų balsių skirtumą – ši fonologinė opozicija visais atvejais išlaikoma.

Loreta Vilkienė

Vilniaus universitetas / Vilnius University

Kiekybinis žvilgsnis į lietuvių ir anglų kalbų tinkamumą Lietuvoje

Kalbinės nuostatos – tai kalbų (ir jų atmainų, variantų) vertinimas, apimantis ir kalbų vartojimo polinkius, pasirinkimą, mokymąsi ir pan. Per nuostatas atsiskleidžia ir kalbos statusas, vertė, gyvybingumas. Kalbinių nuostatų tyrimai parodo bendruomenės įsitikinimus, kurie gali nebūtinai sutapti su oficialia kalbų politika. 2020–2021 m. Vilniaus universitetas vykdė projektą „Lietuvos gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“ (rėmė VLKK). Projekto metu socialinių tyrimų įmonės NORSTAT buvo atlikta reprezentatyvi internetinė Lietuvos gyventojų apklausa, kurioje dalyvavo 1003 respondentai, o jų amžius 18–74 metai. Šio pranešimo pagrindas – minėto projekto respondentų atsakymai į vieną klausimą „Kuri kalba Lietuvoje Jums atrodo tinkama ...“ (žr. Ramonienė 2022: 309). Respondentai galėjo rinktis iš lietuvių, anglų, rusų, lenkų kalbų ar įrašyti kitą kalbą. Taip pat buvo galimybė atsakant žymėti ne vieną kalbą. Klausimas sietas su šešiomis gyvenimo sferomis.

Šiame panešime keliamas tikslas atskleisti, koku mastu, Lietuvos gyventojų požiūriu, lietuvių ir anglų kalbos laikomos tinkamomis penkiose gyvenimo sferose: verslo, mokyklos (kaip pagrindinė instrukcijų kalba), aukštojo mokslo (studijuojant kolegijose, universitetuose), paslaugų (parduotuvėse, kirpyklose, kavinėse ir pan.) sferose ir bendraujant su valdininkais, pareigūnais, medikais ir pan. Taip pat analizuojama, kaip respondentų nuostatos yra susijusios su jų lytimi, gimtąja kalba, amžiumi, gyvenamąja vieta, išsimokslinimu. Duomenų analizei taikyti aprašomosios ir išvadų statistikos (Pirsono chi kvadrato testas) metodai.

Analizės rezultatai rodo, kad didesnė procentinė dalis respondentų keturioje minėtose gyvenimo srityse kaip tinkamą įvardija lietuvių kalbą. Tačiau išsiskiria verslo sritis, kur didesnė procentinė tiriamųjų dalis anglų, o ne lietuvių kalbą mano esant tinkamą Lietuvoje. Anglų kalba taip pat vejas lietuvių kalbą ir aukštojo mokslo srityje. Apklausos dalyvių nuomone, mažiausiai anglų kalba tinka mokykloje (kaip pagrindinė instrukcijų kalba) ir įvairiose institucijose bendraujant su pareigūnais. Duomenų analizė rodo ir tai, kad lyties veiksnys statistiškai reikšmingos įtakos nuostatoms nedaro. Tačiau, gimtosios kalbos, amžiaus, išsimokslinimo ir gyvenamosios vietos veiksniai nuostatas veikia statistiškai reikšmingai.

Literatūra

Ramonienė, M. (moksl. red.). 2022. *Sociolingvistinė Lietuvos panorama*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Dalyviai / Participants

Vardas / Name	Institucija / Affiliation
Daiva Aliūkaitė	Vilniaus universiteto Kauno fakultetas / Kaunas Faculty of Vilnius University
Diego Ardoino	Vilniaus universitetas, Berno universitetas / Vilnius University, University of Bern
Ieva Auziņa	Latvijos universitetas / University of Latvia
Asta Balčiūnienė	Klaipėdos universitetas / University of Klaipėda
Laimutė Balode	Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas, Helsinkio universitetas / Latvian Language Institute of the University of Latvia, University of Helsinki
Loïc Boizou	Kelno universitetas / University of Cologne
Laura Brazaitienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Gabrielė Brazaitytė	Vilniaus universitetas / Vilnius University
Solveiga Čeirane	Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas / Latvian Language Institute of the University of Latvia
Adriano Cerri	Pizos universitetas / University of Pisa
Ramunė Čičirkaitė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Diana Dambrauskienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Daiga Deksnė	Latvijos universitetas / University of Latvia
Pietro Umberto Dini	Pizos universitetas / University of Pisa
Mortimer Drach	Frankfurto prie Maino Gėtės universitetas / J. W. Goethe University in Frankfurt am Main
Daniel Ebner	Berlyno Humboldtų universitetas / Humboldt-Universität zu Berlin
Piotr Grablunas	Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Varšuvos universitetas / Adam Mickiewicz University in Poznan, University of Warsaw
Eglė Gudavičienė	Vilniaus universitetas / Vilnius University
Inga Hilbig	Vilniaus universitetas / Vilnius University
Inese Indričāne	Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas / Latvian Language Institute of the University of Latvia
Smiltė Ivanovaitė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Dalius Jarmalavičius	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Kristina Jakaitė-Bulbukienė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Andra Kalnača	Latvijos universitetas / University of Latvia
Sintija Ķauķīte	Latvijos universiteto Latvių kalbos institutas / Latvian Language Institute of the University of Latvia
Ksenija Kazarinova	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Gabrielius Edvinas Klimenka	Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University
Yuliia Labetska	Mariupolio valstybinis universitetas / Mariupol State University
Linda Lauze	Rygos technikos universitetas / Riga Technical University

Ilja Lemeškin	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Evija Liparte	--
Dace Markus	Rygos technikos universitetas / Riga Technical University
Danguolė Mikulėnienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Asta Mitkevičienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Agnė Navickaitė-Klišauskienė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Jowita Niewulis-Grablunas	Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas / Adam Mickiewicz University in Poznan
Jūratė Pajėdienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Dalia Pakalniškienė	Lietuvių kalbos institutas, Klaipėdos universitetas / Institute of the Lithuanian Language, University of Klaipėda
Jurgis Pakerys	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Silvija Papaurėlytė-Klovienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Virginija Jūratė Pukevičiūtė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Erika Rimkutė	Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University
Vilija Sakalauskienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Christa Schneider	Berno universitetas / University of Bern
Michał Schwarz	Masaryko universitetas / Masaryk University
Marius Smetona	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Irena Smetonienė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Vaidas Šeferis	Masaryko universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas / Masaryk University, Institute of Lithuanian Literature and Folklore
Žydrūnas Šidlauskas	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Evaldas Švageris	Vilniaus universitetas / University of Vilnius
Jolita Urbanavičienė	Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language
Loreta Vilkienė	Vilniaus universitetas / University of Vilnius

